

İKTİSAT

DERGİSİ

KASIM
1975

İ.Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

PROF. DR. ERDOĞAN ALKİN
1975 YILINDA DIŞ EKONOMİK DENGİ

ERBİL GÖKSAN
SAVUNMA SANAYİİ STRATEJİSİ ÜZERİNE

CELÂDET MORALİĞİL
ATLANTİK BÖLGESİNDEKİ
EKONOMİK DENGİNİN YENİDEN TESİSİ

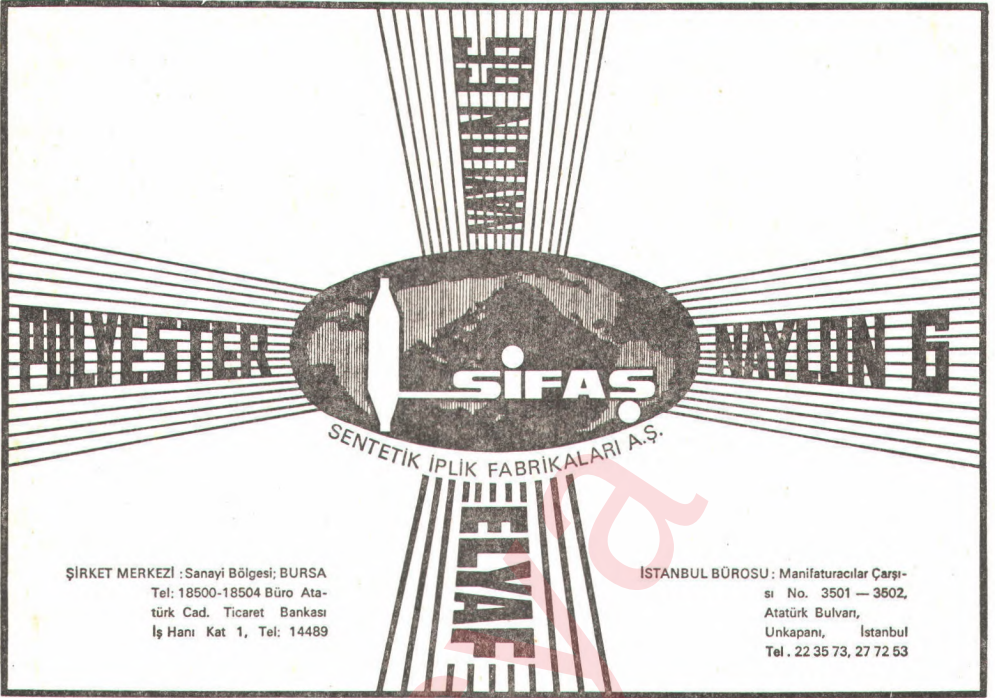
AYIN SORUNU _____

ŞEREF ÖZGENCİL
FİYAT HAREKETLERİ VE TÜKETİCİYE ETKİLERİ

AYIN YORUMU _____

İKTİSATLILAR ETÜD GRUBU

SAYI : 137
CİLT : 22
750 KURUŞ

SIFAS
SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

POLYESTER **NAYLON 6**

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi; BURSA
Tel: 18500-18504 Büro Ata-
türk Cad. Ticaret Bankası
İş Hanı Kat 1, Tel: 14489

İSTANBUL BÜROSU : Manifaturacılar Çarşı-
sı No. 3501 — 3502,
Atatürk Bulvarı,
Unkapanı, İstanbul
Tel . 22 35 73, 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi		1250.— TL.
İç sahife		1000.— TL.
Arka kapak içi		1250.— TL.
Arka kapak		1500.— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimai ve Siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

CİLT : XXII

KASIM 1975

SAYI : 137

Fiatı 750 kuruş

Yıllık : 60 - 6 Aylık : 30 TL.

Cemiyet Adına Sahibi : Nihat BATUR

İdare Müdürü : Orhan SOFUOĞLU

Yazı İşleri Müdürü : Şeref ÖZGENCİL

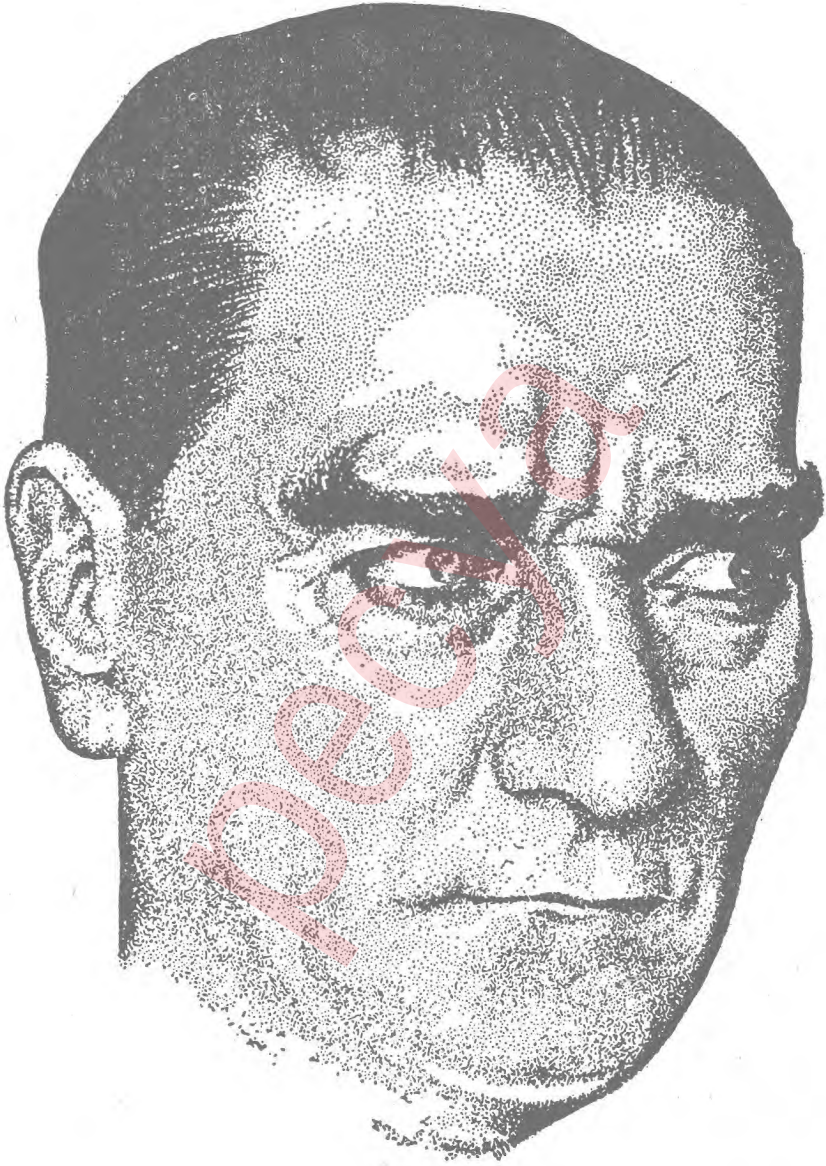
İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

3. Derginin Sesi		***
4. Ayın Yorumu		***
8. Ayın Karikatürü		ERCAN
9. Fiyat hareketleri ve tüketiciye etkileri.		Şeref ÖZGENCİL
17. 1975 Yılında Dış Ekonomik Denge		Prof. Dr. Erdoğan ALKİN
21. Savunma Sanayii Stratejisi Üzerine		Erbil GÖKSAN
25. Atlantik Bölgesindeki Ekonomik Dengenin Yeniden Tesisi		Celâdet MORALİGİL
29. Libya		***
39. Kasım Ayının Ekonomik Haberleri		***

İZİNDE DAHA GÜÇLÜYÜZ

Derginin Sesi

Dergimiz bu sayısı ile birlikte yeni bir biçimde yayınlanmaktadır. Bu yapıyla dergimizin yeni bir biçim ve içerik kazandığına inanmaktayız. Ancak bu konuda yargıç hiç şüphesiz okurumuz olmaktadır.

Dergimiz bu sayısı ile birlikte bir açılma seslenişini dile getirmek istemektedir. Bu açılma içinde okurlarımızın derginin yayını ve kapsamı konusunda daha yoğun eleştirilerde bulunmasını istemekteyiz. Bu arada okurlarımızın tartışmaya açmak istedikleri konularla görüşlerini belirtmeleri dileklerimiz arasındadır.

Her dergi yayın hayatında yaşamak için okurlarına çağrıda bulunur. Özellikle ihtisas dergilerinin yaşaması için okurlarının desteği et-tırnak örneğinin benzeridir. Bu yüzden büyük bir açıklıkla okurlarımızın abone olmasını dilemekteyiz. Bu arada birikmiş abone borçlarının giderilmesi derginin mali aksaklıklarına çözüm getirecek niteliktedir.

Derginin son derece aksayan dağıtımını düzeltme yolunda girişimlerimizin olduğunu belirtmek isteriz. Ancak taşra dağıtımı konusunda çıkan aksakları okurlarımızın bize belirtmeleri olağan sayılabilecek aksakları daha tez giderebilecektir.

Seslenişimizin için de en büyük özürümüzü en sona sakladık. Ocak başında Kasım ayı sayısının çıkarılması yayın hayatı bu denli köklü olan bir dergi açısından önemli bir aksamadır. Ancak yasal zorunluluklar açısından iki ayın bir arada çıkarılması olanağı vermemektedir. Biz de bu yüzden bir takvim-program içinde en kısa zamanda bu zaman açığını kapatacağımızı umuyoruz.

Saygılarımızla...

Ayın Yorumu !

"Dövizle Çevrilebilir Mevduat" Hesabı

1975 yılı Mayıs ayında yeni-
den getirilmeye başlanan dövizle
çevrilebilir mevduatların 7 ay için-
de 200 milyon dolara ulaştığı öğ-
renilmiştir. Genellikle 1 sene va-
deli olarak getirilen dövizle çevri-
lebilir mevduatlar sanayi sektörü-
ne işletme ve yatırım sermayesi
sağlamak amacı gütmektedir. An-

cak bu sistemle gelen dövizler ge-
nellikle ithalâta yönelmiş ve yıl
içinde tüketim mallarında görülen
spekülatif ithalât hızlanmıştır. Bu
şekilde dövizle çevrilebilir mevdu-
atların getiriliş gayelerinin dışın-
da kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.
Türkiye ekonomisinde ciddi sakın-
cılar doğurduğu iddia edilen dö-

vize çevrilebilir mevduatların faiz ödemelerine 1976 yılı Mart ayı içinde başlanacaktır. Aynı dönemde büyük ithalât patlamaları ve döviz girişlerinde büyük bir eksilme beklenmektedir. Net döviz rezervlerinin eksi olduğu bir dönemde dolar olarak faiz ve ana para ödemelerinin nasıl yapılacağı yetkililerin dilinde koskoca bir «hiç» olmaktadır. Nitekim rakamlar yetkililerin ifadelerini doğrulamaktadır. Zira işçi dövizleri giderek azalmakta ve ihracât olumsuz yönde gelişmektedir.

Döviz çevrilebilir mevduat (D. Ç. M.) nedir?

8. Mayıs. 1975 de Resmî Gazete'de Türkiye'nin kredi mekanizmasında «ihtilâl» yaratacak bir karar yayımlanmıştır. Kısaca D.Ç.M. diye anılan kredi mekanizması yolu ile Türkiye'de sanayicinin orta vadeli kredi ihtiyacı için dış kaynaklara «hat» çekilmiştir.

D.Ç.M. diye anılan kredi mekanizmasının işleyişi aslında çok basittir. Şöyleki; D.Ç.M. sistemiyle döviz getiren bunu bir özel bankaya yatırmaktadır. Bunun karşılığı olarak Türk lirası almaktadır. Vade sonunda bankadan alınan Türk lirası geri yatırılmaktadır. Bu meblâğ getirilen dövizin Türk lirası karşılığı olmaktadır. Ancak kre-

dinin kullanım süresi içinde herhangi bir kur ayarlaması dahi olsa getirilen döviz eski kur üzerinden geriye gönderilecektir. Bu kararnamenin işleyişinde, diğer kararnamelere göre kredi kullanım süreci içinde Türkiye'de bir kur ayarlaması yapılmışsa kur farkındaki doğan risk hazinece karşılanmaktadır. Yani kararname bütün mali yükümlülükleri göze alarak Türkiye'ye kredi girişini mümkün kılmaya çalışmıştır.

Döviz çevrilebilir mevduatların kaynağı.

D. Ç. M. kredisini yetkililer «kaynağı meçhul» krediler olarak yorumlamaktadırlar. Nitekim D. Ç. M. giriş kayıtlarını tutan Merkez Bankası risk santralizasyon merkezi yetkilileri dövizlerin genel olarak İsviçre, B. Almanya, Lüksemburg ve A.B.D.'den geldiklerini belirtmektedirler. Ancak bu yetkililerin elinde dövizlerin esas kaynağı konusunda herhangi bir bilgi yoktur.

Bununla beraber görüşlerini belirten piyasa mali çevreleri kontrol sistemi getirilmediği için döviz çevrilebilir mevduatların herkese açık hale getirildiğini belirtmişlerdir. Aynı çevreler özetle şöyle demişlerdir: Bu nedenle 1975 yılı içinde Avrupa'da döviz

arayan Türk iş adamları ve komisyoncuları geniş çapta D.Ç.M. aramaya çıkmışlardır. Bu durumun ise kısa zamanda şartlarını ağırlaştırmıştır. Yüksek Komisyonlar alınmış ve bu komisyonlar vergi sisteminin denetim alanı dışında kalmıştır. Genellikle D.Ç.M. adıyla Türkiye'ye getirilen dövizler şunlar olmaktadır; «Türkiye'den kaçırılan dövizler, işçi dövizleri, ithalat şişirilerek dışarıda tutulan dövizler, ihracat düşük gösterilerek sağlanan dövizlerin dışarıda toplanıp geri getirilmesi» şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca yıl içinde Dünya Para Fonu'nunda aracılığıyla bir A.B.D. bankasından 250 milyon dolarlık dövize çevrilebilir mevduat sağlandığı da aynı çevrelerce belirtilmiştir. Yine ilgililerin ifadelerine göre Almanya'daki işçi dövizlerinin Türkiye'ye sokma çabaları neticesinde Mark'ın karaborsa kuruna yükselmiştir.

Dövize Çevrilebilir Mevduatın Maliyeti.

Avrupa'da resmî para faizi yüzde 7 dolaylarındadır. D.Ç.M.'nin maliyeti: Avrupa para faizi artı 1.75 dir. Bu şekilde resmî faiz nisbeti yüzde 8.75 olmaktadır. Ancak aradaki komisyoncular ile Banka

komisyonları ve gider vergisiyle D. Ç. M. lere ödenen faizler bazı hallerde yüzde 24-25 dolaylarına varmaktadır. Bu yüzde 24-25 dolaylarındaki faiz oranı şüphesiz kayıtlara geçen faiz değildir. Komisyoncular kendi düzenlemeleriyle ön görülmüş faiz oranını aşan miktarları saptamaktadırlar.

Devalüasyon D.Ç.M.'yi nasıl etkiler :

Son günlerde «moda» sözcüğü tekrar devalüasyondur. Bu tartışmalara değinen ekonomik çevreler D. Ç. M. kredisinden ötürü devalüasyon konusunun ayrı bir önem taşıdığını söylemektedirler. Aynı çevreler D. Ç. M. ile ilgili 8. Mayıs 1975 tarihli kararnamenin bir başlığından dolayı devalüasyonun ek maliyetinin büyük miktarlara varacağını ifade etmektedirler. Karar nameye göre yapılacak bir kur ayarlamasından doğacak bir fark hazinece karşılanacaktır. Bu durumda yüzde 50 bin devalüasyonda kredi maliyeti yüzde 50 artacaktır. Böyle bir devalüasyonun yaratacağı dar boğazlar konusunda ekonomik çevreler bir «reçete» bulamamaktadırlar.

İktisatçılara Duyuru

Mezunlar Cemiyetinin hazırlamış olduğu üç renkli otolar için çıkartma cemiyet amblemlerimiz satışa çıkarılmıştır.

Adedi 10. TL. olan amblemlerimizden satın almak isteyenlerin Cemiyet Genel Merkezi — Galib Dede Cad. Tünel adresine başvurmaları.

Bu hususta bizlere yardımcı olunuz. Amblemlerden satın alınız. Yapıştırınız, satılmasına destek olunuz.

Genel Merkez

Yönetim Kurulu

1975 yılının Ocak - Ekim döneminde, geçen yılın aynı dönemine nazaran tüketici fiyat artışları Ankara'da % 17.9 - İstanbul'da % 18, İzmirde % 15.2, Adana'da % 21.7, Antalya'da % 18.8, Bursa'da % 20.4, Diyarbakır'da % 13.4, Eskişehir'de % 19.1, Ordu'da ise % 11.7 dolaylarında yükselmiştir. Gıda maddelerinde bu artış daha da yüksektir.

Fiyat Hareketleri ve Tüketicie Etkileri...

Şeref ÖZGENCİL

Türkiye'de fiyat hareketlerini izlemek için elimizde üç temel gösterge bulunmaktadır. Bunlardan toptan eşya endeksi ile İstanbul ve Ankara geçinme endekslerini Ticaret Bakanlığı Konjonktür Dairesi; bir diğeri olan tüketici fiyat endekslerini ise Devlet İstatistik Enstitüsü hazırlamaktadır. Türkiye'de genellikle fiyat artışlarının hangi endekse bakarak değerlendirileceği önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Zira bir yıl toptan eşya fiyatlarının artış oranı geçinme endekslerinin üstünde seyrederken, diğeri bir yıl geçinme endeksleri toptan eşya fiyatları

endeksine oranla daha hızlı artabilmektedir.

1969 yılında başlayan ve 1970 yılındaki devalüasyonla daha da hızlanan fiyat artışları, 1975 yılında da ekonomimizde kuvvetle hissedilmektedir. Fiyat artışlarının ve dolayısıyla enflasyonist baskının tüketici halk kitlesini doğrudan etkilemesini Kasım ayında değinmek istediğimiz bir sorun olarak görmekteyiz.

TOPTAN EŞYA FİYATLARI

1975 yılının Ocak-Ekim döneminde toptan eşya fiyat endeksle-

rindeki artış 1974 yılının aynı dönemine nazaran yüzde 7,7 oranında olmuştur. Geçen yılın aynı döneminde toptan eşya fiyat endekslerindeki artış yüzde 12,4 civarında idi. Toptan eşya fiyat endeksinin ilk dokuz aylık artış oranına bakıldığında, Ekim ayından itibaren fiyatların yeniden hızlanacağı izlenimini vermektedir. 1975 yılının ilk on ayında toptan eşya fiyat endekslerine bakıldığında fiyat artışlarının yavaşladığı izlenmektedir. 1975 yılında görülen yüzde 7,7 oranındaki artış da gıda maddeleri ve yemler grubundaki yüzde 12,3 oranındaki artışın etkisidir. Toptan eşya fiyatları endeksi ekonomik bir göstergedir. Ancak bu endekse bakarak 1975 yılının ilk on ayında fiyatlar tüketici için yüzde 7,7 civarında artmıştır demek aldatıcıdır. Zira tüketicinin karşılaştığı fiyat artışları, günlük hayatta bunun üstünde olmaktadır. Bize göre bu endeks kısmen de olsa etkinliğini yitirmektedir. Toptan eşya fiyat endeksleri bazı hallerde politik nedenlerle «düzenlenebiliyor.»

GEÇİNME ENDEKSLERİ

1975 Yılıının ilk on ayında, 1974

yılıının aynı dönemine göre, Ankara geçinme endeksi yüzde 17,2, İstanbul geçinme endeksi ise yüzde 18,1 oranında artış göstermiştir. 1974 yılının ilk on ayındaki artış ise sırasıyla yüzde 14,6 ve yüzde 22,6 dolaylarında idi. 1975 yılının Ocak-Ekim döneminde, Ankara geçinme endeksinin alt endekslerinde, geçen yılın dönemine nazaran gıda endeksi yüzde 18,1, giyim endeksi yüzde 20,5 artış göstermiştir. İstanbul geçinme endeksinin alt endekslerinde ise, gıda endeksi 22,2, giyim endeksi yüzde 3 artış göstermiştir. İstanbul geçinme endeksinin alt endekslerinden olan aydınlatma fiyatları yüzde 28,7 artarak endeksler içinde en fazla gelişme gösteren kalem olmuştur. Geçinme endeksleri halkın karşılaştığı fiyatları kısmen de olsa yansıtabilmektedir. Ancak söz konusu endekste tüketicii doğrudan ilgilendiren kira giderlerinin çok düşük gösterilmesi ve tartısının endeks içinde yetersiz kalması gerçek fiyat artışlarını göstermemektedir. Ayrıca zaman zaman çeşitli gıda mallarında görülen sıkıntı ve bunun getirdiği karaborsa fiyatlar da bu tür endekslere yansımamaktadır.

TOPTAN EŞYA FİYATLARI VE GEÇİRME
ENDEKSİLERİNDEKİ ARTIŞLAR

(Oniki aylık % değişim)

	Toptan Eşya Endeksleri			Geçirime Endeksleri			
	Genel	Gıda	Sanayi	Ankara		İstanbul	
				Genel	Gıda	Genel	Gıda
1973 Ocak	12.9	12.0	14.3	14.6	15.5	12.2	16.6
Şubat	14.7	15.9	12.8	14.6	15.2	11.3	15.1
Mart	16.0	17.0	14.6	13.6	13.3	11.4	14.8
Nisan	17.0	17.2	16.7	14.4	14.9	12.2	14.8
Mayıs	17.2	17.3	17.1	15.3	16.4	12.6	15.3
Haziran	17.0	17.7	16.0	17.5	19.1	12.1	13.8
Temmuz	17.1	20.9	12.0	14.2	13.3	11.0	11.8
Ağustos	19.3	21.3	16.5	15.1	13.7	12.0	13.0
Eylül	23.7	23.8	24.5	20.3	20.3	15.8	14.3
Ekim	26.3	26.6	25.8	17.2	16.1	17.6	14.4
Kasım	25.1	25.4	24.4	15.9	14.3	18.3	15.7
Aralık	29.2	32.3	24.8	16.6	16.0	19.9	16.7
1974 Ocak	31.7	36.0	25.5	15.9	15.4	19.7	16.4
Şubat	29.4	32.9	24.1	13.9	12.2	19.0	15.0
Mart	34.4	33.7	35.3	17.3	16.1	25.4	22.4
Nisan	37.0	39.1	34.0	16.9	15.9	26.1	24.3
Mayıs	39.0	42.8	33.2	17.1	15.2	26.1	23.5
Haziran	34.0	36.9	29.8	14.4	11.7	24.7	20.9
Temmuz	32.0	35.3	27.3	15.8	13.6	25.9	21.4
Ağustos	29.6	34.3	23.3	15.4	14.0	25.5	21.1
Eylül	27.8	38.9	13.0	12.6	11.3	23.1	22.5
Ekim	24.0	34.6	9.6	14.6	14.6	22.6	25.0
Kasım	22.8	34.1	7.3	15.9	15.0	23.8	26.2
Aralık	19.1	27.0	7.3	15.5	14.5	24.4	27.4
1975 Ocak	20.7	30.6	5.6	16.7	16.1	24.5	28.2
Şubat	19.7	28.7	5.1	21.1	21.1	30.2	37.7
Mart	15.5	29.0	- 4.4	19.7	20.9	25.9	33.2
Nisan	12.5	22.1	- 2.4	21.8	23.0	24.4	30.5
Mayıs	7.9	15.4	- 3.8	22.4	25.1	23.3	29.5
Haziran	9.4	18.0	- 3.6	21.3	22.8	21.1	27.6
Temmuz	8.4	16.6	- 4.1	18.3	18.9	19.7	27.3
Ağustos	6.5	16.7	- 3.9	18.2	18.9	19.2	26.8
Eylül	5.8	11.0	- 2.5	17.6	19.3	17.7	23.7
Ekim	7.2	10.4	- 2.0	14.6	16.5	15.6	19.0
Kasım							
Aralık							

Kaynak : Ticaret Bakanlığı

TÜKETİCİ FİYATLARI

Devlet İstatistik Enstitüsünün hazırladığı tüketici fiyat endeksi incelendiğinde sanayinin ve tüketici halk kitlesinin yoğun olduğu on ilde bu yılki fiyat artışlarının geçen yıla oranla daha hızlı bir artış gösterdiği görülmektedir. 1975 yılının

Ocak-Ekim döneminde, geçen yılın aynı dönemine nazaran tüketici fiyat artışları Ankara'da yüzde 17.9, İstanbul'da yüzde 18, İzmir'de yüzde 15.2, Adana'da yüzde 21.7, Antalya'da yüzde 18.8, Bursa'da yüzde 20.4, Diyarbakır'da yüzde 13.4, Erzurum'da yüzde 19.2, Eskişehir'de yüzde 19.1, Ordu'da ise yüzde 11.7

İSTANBUL

	GENEL		GIDA		İSİTMA AYDINLATMA		GİYİM	
	1974	1975	1974	1975	1974	1975	1974	1975
Ocak	271.1	337.6	24.5	339.2	28.2	339.0	284.7	322.8
Şubat	270.9	352.7	30.2	362.5	37.7	339.0	288.9	315.2
Mart	286.0	360.0	23.9	373.5	33.2	337.6	304.0	319.8
Nisan	290.4	361.4	24.4	373.5	30.4	337.6	305.0	323.6
Mayıs	295.3	364.1	23.3	377.3	29.5	337.6	306.9	323.9
Haziran	300.2	363.5	21.1	376.3	27.5	337.6	310.7	324.1
Temmuz	303.9	363.9	19.7	379.0	27.3	337.6	314.3	323.5
Ağustos	306.4	365.1	19.1	379.1	26.8	337.6	315.1	322.5
Eylül	314.1	369.8	17.7	383.9	23.7	337.6	316.7	323.5
Ekim	320.5	378.6	18.1	390.4	22.2	337.6	315.7	325.2

ANKARA

Ocak	262.1	305.8	16.7	246.0	285.7	16.1	300.1	331.7	10.5	294.0	322.1	9.5	284.8
Şubat	259.5	314.3	21.1	241.8	292.7	21.1	300.1	331.7	10.5	295.1	347.0	17.6	284.4
Mart	266.2	318.7	19.7	247.4	299.0	20.8	313.6	331.7	5.8	300.1	352.6	17.5	295.1
Nisan	267.9	326.2	21.8	250.0	307.5	23.0	313.6	331.7	5.8	300.1	359.0	19.6	306.0
Mayıs	271.9	332.9	22.4	253.9	317.7	25.1	313.6	331.7	5.8	300.1	359.0	19.6	306.0
Haziran	273.7	332.0	21.3	256.7	315.2	22.8	313.6	331.7	5.7	300.1	359.0	18.7	316.3
Temmuz	279.5	330.6	18.3	262.9	312.6	18.9	313.6	331.7	5.7	302.5	359.0	18.7	317.7
Ağustos	281.4	332.7	18.2	265.5	315.8	18.9	313.6	331.7	5.7	302.5	359.0	18.7	317.7
Eylül	286.8	337.4	17.6	268.7	320.6	19.3	313.6	331.7	5.7	311.7	363.9	20.5	335.2
Ekim	292.0	343.3	17.2	273.8	323.3	18.1	313.6	331.7	1.7	318.2	383.5	20.5	335.2

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

TÜSIAD

dolaylarına yükselmiştir. Gıda maddelerinde bu artış daha da yüksek seviyelerdedir. Aşağıda tablo incelendiğinde Ankara, Antalya, ve Ordu illeri dışında tüketici fiyat ar-

tışları geçen yılın artış oranlarından daha yüksektir. Gıda fiyatları incelendiğinde bu artışlar daha kuvvetli hissedilmektedir.

TÜKETİCİ FİYATLARI

	Ocak-Ekim (Yüzde)		Ocak-Ekim 1975/1974 %
	1974	1975	
ANKARA	20,4	17,9	— 2,5
— Gıda	27,3	28,5	1,2
İSTANBUL	17,0	18,0	1,0
— Gıda	19,7	26,0	6,3
İZMİR	15,0	15,2	0,2
— Gıda	15,9	22,4	6,5
ADANA	20,5	21,7	1,2
— Gıda	30,1	27,9	— 2,2
ANTALYA	19,7	18,8	— 0,9
— Gıda	23,9	25,7	1,8
BURSA	13,7	20,4	6,7
— Gıda	17,0	33,8	16,8
DIYARBAKIR	9,1	13,4	4,3
— Gıda	7,1	19,4	12,3
ERZURUM	13,5	19,2	5,7
— Gıda	16,1	26,0	9,9
ESKİŞEHİR	17,8	19,1	1,3
— Gıda	22,0	28,1	6,1
ORDU	22,4	11,7	— 10,7
— Gıda	22,5	18,0	— 4,5

Kaynak : D. İ. E.

1972 yılı sonlarında ortaya çıkan petrol krizi, bunun yanı sıra 1973 yılında başlayan ve 1974 yılının ilk yarısına kadar devam eden Dünya hammadde ve toptan eşya

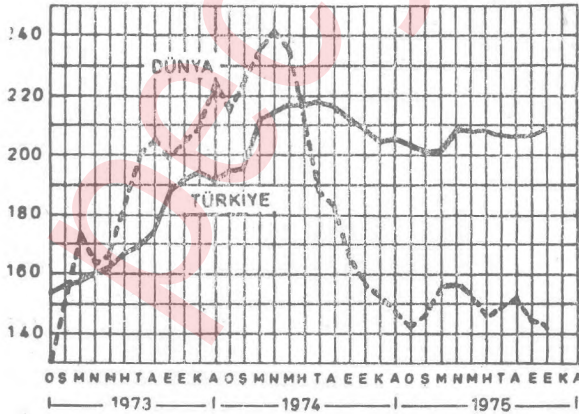
fiatlarındaki artış Türkiye'de de aynı seyri göstermiş ve bunun sonucu olarak 1974 yılında fiyat artışları hızlanmıştır. Dünya fiyatları 1974'ün ikinci yarısından itibaren

düşmeye başlamış ve bu düşüş 1975'de de kendini hissettirmiştir. Gerçekten de 1975 başlarına kadar Türkiye fiyatlarının üstünde seyreten Dünya toptan eşya fiyatları bu tarihte Türkiye fiyatlarıyla kesişmiştir. 1975 yılının başlarından itibaren Dünya fiyatları devamlı gerilediği halde Türkiye fiyatları artmaya devam etmiştir. Dünya sanayi hammaddeler fiyatları 1974 yılının ortalarında Türkiye fiyatlarıyla kesişmiş ve bu tarihten itibaren devamlı gerilemiştir. 18 aya

yakın bir zamandır Dünya sanayi hammaddeleri fiyatları Türkiye'nin altında kalmasına rağmen Türkiye'de fiyatlar artmaya devam etmiştir. Dünya fiyatları arttığı zaman bu artışlar hemen aynı oranda Türkiye ekonomisine yansımakta ancak Dünya fiyatlarının gerilemesi karşısında yeni bir ayarlamaya gidilmemektedir. Bu durum giderek fiyat artışlarını hızlandırmaktadır.

Dünya ve Türkiye sanayi hammaddeleri fiyatlarındaki bu durum aşağıdaki grafikte gösterilmiştir :

**DÜNYA VE TÜRKİYE
SANAYİ HAMMADDE FİYAT ENDEKSLERİ**
(1970 = 100)

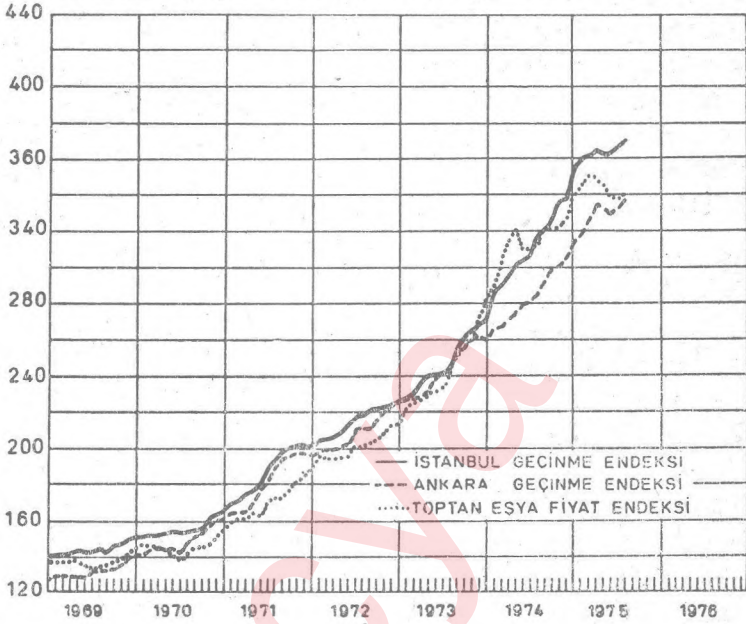

TÜSİAD

Yukarıdaki araştırmamızda da görüldüğü gibi her üç endeksde ayrı sonuçlar vermektedir. Bu endekslerden hangisine bakarak ekonomik karar alınabilir veya biz fi-

yat artışlarını (bilhassa tüketiciyi etkileyen fiyat artışlarını) hangi endeksse bakarak izleyebiliriz. Görülmektedir ki; 1975 yılının ilk on ayındaki fiyat artışları bir önceki

TOPTAN EŞYA ENDEKSİ VE GEÇİNME ENDEKSİLERİ

TÜSİAD

yılın aynı dönemiyle mukayese edildiğinde değişik sonuçlar alınmaktadır.

Şöyle ki, 1975 yılının Ocak-Ekim döneminde bir önceki döneme göre toptan eşya fiyatları yüzde 7.7, Ankara geçinme endeksi yüzde 17.2, İstanbul geçinme endeksi yüzde 18.1 ve 10 il itibariyle tüketici fiyatlar yüzde 17.5 dolaylarında artmıştır.

1975 yılında toptan eşya fiyatlarındaki artışı durdurmak için, fiyat politikası uygulamasına gidil-

miş, suni mal kıtlıkları varsayımı ile, gereksiz ithalâta gidilmiş, bu uygulama, ekonominin üretim ve yatırım gerekleri dışında spekülâtif stoklara ve dış ticaret sorununun artmasına sebebiyet vermiştir. Ucuz ithalât politikası ile aşırı stoklara ve gereksiz mal ithalâtına neden olan mal grubu üzerinde, fiyat kontrolü amacına dönük olarak ithalât maliyetini ucuzlatıcı gümrük muafiyet ve indirimleri aslında fiyatların kontrolüne fırsat vermemiş fakat, önemli ölçülerde gelir kaybına neden olmuştur. İşçi dö-

vizlerinin yarattığı rahatlık içerisinde başlatılan ucuz ithalat, pahalı kaynaklardan sağlanan döviz imkânları ile de sürdürülmüş böylece, fiyat artışlarını önlemeyi amaçlayan politika, amacına ulaşamamanın yanında dış ticaret yönünden ciddi bir güçlük kaynağı yaratmıştır (1).

Gerçekten de 1975 yılında meydana gelen dış ticaret hacmindeki olumsuz gelişmenin fiyatlar üzerinde 1976'ya ertelenmiş bir baskı unsuru olacağı kesindir. Bunun yanı sıra dış ticaret açığının son yılların en yüksek düzeyine erişmesi Türk parasının dış değeri üzerinde baskılara yol açmıştır. Yapılacak bir devalüasyonun büyük fiyat artışlarına yol açacağı kesindir. Yine 1975 yılında para arzında görülen genişleme de fiyatları artırıci bir etken olacaktır. Ayrıca Fiyat Kontrol Komitesinde beklemekte olan 300'ün üstünde mamülün de 1976 yılının başlarında zam göreceği beklenmektedir. Devalüasyon bekleyişi içinde yapılan büyük stoklamalar 1976'da

fiyatları artırıci bir unsur olacaktır. Bu arada devalüasyon konusunda yapılan yanlış bir yoruma dikkati çekmek istiyoruz. Bazı çevreler devalüasyonun ana şartının ihrac stokları olduğunu belirterek Türkiye'de böyle bir operasyonun yapılamayacağını belirtmektedirler. Oysa ki devalüasyon iç ve dış fiyatlar arasındaki uyumsuzluktan doğmaktadır. Fiyat uyumsuzluğu doğunca ihracat yapılamamakta böylelikle dış ticaret açığı büyümektedir. Az gelişmiş bir ülkede bunun bir neden sonuç ilişkisi olduğunu dahi ileri sürebiliriz.

Görülmektedir ki; Ekonomik karar organı 1975 yılında fiyatların gerçek artış hızını göstermek için istatistik'in bütün analiz metotlarını kullanmıştır. Nitekim endeksler incelendiğinde bu gözlemler doğrulanmaktadır. Ancak 1976'ya devredilen miras yüksek fiyat artışları için her türlü zemini hazırlamıştır. Sonuç olarak, 1975'in son aylarında Dünya sanayi hammadde fiyatlarında görülen yükselme, Emisyon ve dış ticaret açığının 1976 daki durumu ve stok baskıları 1976'da fiyat artışlarının hızlanacağını göstermektedir.

(1) TUSİAD'ın görüşü.

1975 Yılında Dış Ekonomik Denge

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

1970 yılına varıncayadek dış denge konusunda uygulamacılar, politikacılar ve düşünürler devamlı karamsar olmuşlardır. 1970 den sonra ilk olarak işçi dövizlerinde sonra da ihracatta beliren olumlu gelişme bu karamsarlığı azalttı. Oysa bu oluşum Türk ekonomisi - nin yapısında beliren bir değişikliğin değil olağanüstü koşulların (bu koşullar içine yüksek oranlı devalüasyon da sokulabilir) sonucuydu. Ve olağanüstü olumlu koşulların yerini olumsuzları aldıkça da durum tersine dönmeye yüz tuttu. Gerçi 1973 yılı sonlarında ve 1974 yılında dünya konjonktürünün Türk ekonomisine hiç gecikmeksiz yansımaları nedeniyle, uluslararası ekonomik ilişkilerde dış koşulların etkilerine gereğinden çok önem ve-

rilmişti ama, asıl sorunun ekonominin içinden geldiği kısa sürede anlaşıldı. Yıllardır uygulanan ithal ikamesi ve koruma politikası döviz gereğini azaltmamış, ihracatın teşvikî tedbirleri yeterince etkili olmamış, birbirini izleyen devalüasyonlar sanayinin yapısını değiştirememiştir.

Aslında yapılan devalüasyonların yetersiz olduğu, gerçekçi kur oluşturamadıklarından hem spekülatif bekleyişlere hem de sanayi yapısının ihracata dönük duruma gelmemesine neden oldukları da savunulmaktadır. Ancak gerçekçi kurun hesaplanmasında öyle farklı yöntemler uygulanmaktadır ki hangisini çözüm getireceğini kestirebilmek de son derece güçtür.

İhracat potansiyeli belli olmadığından ihracatın gelişmesinin yalnızca kur düzeltilmesine bağlanması da kendi içinde bir soru işareti taşımaktadır.

Bu koşullar altında 1975 yılı sonunda dış denge nasıl bağlanabilir?

Yılın ilk dokuz ayında ithalat 3,561 milyon dolara varırken ihracat 992 milyon dolarda kalmıştır. Bekleyişler nedeniyle yıl sonunda ithalatın 5 milyar doları bulacağı, ihracatın ise ancak 1.3 milyar dolayına varacağı anlaşıyor. Böylece dış ticaret 3.7 milyar dolayında açık verecektir. Görünmeyen işlemlerdeki gelişmeler bu büyük açığın ancak belli bir kısmını kapatabilir. Geçen yılın ilk sekiz ayında yurt dışına giden işçi sayısı 17427 iken bu yılın ilk sekiz ayında bu sayı 252 olmuştur. Yine geçen yılın ilk sekiz ayında gelen işçi döviz 979 milyon dolar iken bu yılın ilk sekiz ayında işçi döviz 872 milyon dolar dolayında kalmıştır.

Kesin dönüş yapan işçi sayısını ve getirdikleri döviz miktarını bilemediğimizden açık yorum yapamıyoruz. Başka bir deyişle kesin dönüş yapanların sayısı büyükse ve bunlar beraberinde kişi başına önemli hacimde döviz getiriyorsa ve buna rağmen işçi döviz ilk sekiz ayda 872 milyon dolarda kalmış-

sa döviz akımında duraklama var demektir. Ama yine de yıl sonunda işçi dövizinin 1.3 milyar dolara varması beklenebilir.

Diğer görünmeyen işlemlerin de net 100 milyon dolar sağlıyacağı varsayılırsa cari işlemler 2.3 milyar dolar dolayında açık verecek demektir.

Olağan sermaye hareketleri bu açığın 700 milyon dolarlık kısmını kapatabilir. Kısa dönemli sermaye hareketleri niteliğindeki döviz çevrilebilir mevduat da açığın kapanmasına 800 milyon dolarlık bir katkıda bulunabilir. Bu durumda yıl sonunda denge, rezervlerden 800 milyon dolar kullanılarak sağlanacak demektir. Böylece yıl başında 1.5 milyar dolayında bulunan döviz rezervleri yıl sonunda 700 milyon dolara inmiş bulunacaktır.

1975 yılında rezervlerdeki erimeyi yavaşlatan olağanüstü değişken, kısa dönemli kredi görünümündeki döviz çevrilebilir mevduattır. Ancak, döviz çevrilebilir mevduatın büyük bir kısmı bir yıl dolayında vâdeli olduğundan 1976 yılında bu konuda belli bir güçlük belirebilir. Ayrıca bu kalemin enflasyonist baskı yarattığı ve bankalar sisteminde eşitsizliğe neden olduğu da ileri sürülmektedir.

T A B L O		ÖDEMELER DENGESİ (Milyon dolar)					
	1970	1971	1972	1973	1974	1975	
CARİ İŞLEMLER							
Dış Ticaret							
İthalât	— 948	— 1171	— 1563	— 2099	— 3777	— 500	
İhracat	588	677	885	1317	1352	1300	
Denge	— 360	— 494	— 678	— 782	— 2245	— 3700	
Görünmeyenler							
Faiz	— 48	— 47	— 62	— 59	— 103	— 130	
Gezi (net)	4	21	44	79	42	50	
İşçi döv.	23	471	740	1183	1426	1300	
Kâr	— 33	— 36					
Diğer (net)	— 16	— 30	— 47	93	205	215	
Denge	180	379	640	1260	1499	1380	
Enf. St-offshore	— 8	6	30	19	27	20	
C. İŞLEMLER DENGESİ							
	— 172	— 109	— 8	— 497	— 719	— 2300	
SERMAYE HAREKELERİ							
Borç taksidi	— 173	— 125	— 235	— 72	— 126	— 140	
Öz. yab. ser.	58	45	43	79	88	125	
Proje kred.	179	219	222	289	237	400	
Prog kred.	133	59	73	48	2	215	
Bedeisiz it.	34	27	39	50	58	100	
Diğer (net)	183	55	53	—	—	—	
Denge	414	346	195	394	259	700	
GENEL DENGİ	242	235	187	891	— 460	— 1600	
KISA DÖNEMLİ K.	—	—	413	224	60	800	
REZERV HAR.	— 236	— 285	— 564	— 728	431	— 800	
NET YANLIŞ							
VE EKSİK	6	50	— 36	61	— 31	—	

Ticaret hadlerinin 1975 yılında olumsuz yönde gelişmesi de ödemeler dengesi açısından ek döviz gerekleri doğurmuştur.

Örneğin yılın ilk sekiz ayında ithalâtın % 70 ini oluşturan mallarda % 19.4 fiyat artışı meydana gelmiş ve bu durum 318 milyon dolar dolayında ek döviz gereği yaratmıştır.

İhracatta ise fiyat gerilmesi -nin döviz bedeli 50 milyon dolar do-

layındadır.' Böylece ticaret hadlerindeki olumsuz gelişme yılın ilk sekiz ayında toplam 368 milyon dolara malolmuştur ki örneğin bu tutar yıl sonunda beklenen proje kredilerine eşittir.

1975 yılında ödemeler dengesi ile ilgili başlıca sorunları özetlemeye çalıştık. Son olarak da Ocak-Ağustos ithalâtını mal gruplarına ve kaynaklara göre açıklayan tabloları vererek bu özeti tamamlayalım.

MAL GRUPLARINA GÖRE İTHALÂT (%)

	1972	1973	1974	Ocak-Ağustos
Yatırım malları	50.1	47.8	34.1	39.6
İnşaat malz.	5.5	5.5	5.2	5.7
Makine-teçhizat	44.6	42.3	23.9	33.9
Hammadde	45.3	47.9	61.	55.7
Tüketim Malları	4.6	4.3	4.2	4.7
	100.0	100.0	100.0	100.0

KAYNAKLARA GÖRE İTHALÂT (%)

	1972	1973	1974	Ocak-Ağustos
Liberasyon	45.3	55.3	66.8	62.4
Tahsisli	26.4	22.8	18.5	24.2
Anlaşmalı	6.4	3.7	5.9	3.6
Proje rKed.	15.9	14.1	6.2	4.2
Bedelsiz	3.5	2.4	1.5	2.0
Diğer	2.5	1.7	1.1	3.6
	100.0	100.0	100.0	100.0

Savunma Sanayii Stratejisi Üzerine

Savunma sanayii, milli sanayii ile bütünleşerek ülke ekonomisine sürükleyici ve dengesi hüviyetiyle canlılık kazandıracak. Kaynak dağılım ve kullanımını optimum seviyeye getirecektir.

Savunma sanayinin nerede ku-

rulacağı, üzerinde uzun uzun düşünmeye değer bir konu olacaktır.

Strateji içinde öncelik taşıyan unsurlardan taşıyıcı ve motorlu vasıtalarla bazı zırhlı araçlar için savunma sanayii temel ilkeleri gereğince önce mevcut otomotiv sanayii ele alınmalıdır.

Erbil GÖKSAN

Ulusal savunma alanında dışa bağımlılıktan kurtulmayı amaç edinen, modern tank, her türlü uçak, helikopter, roket, güdümlü füze, harp gemileri, piyade ve makinalı tüfek, elektronik araç, optik aletler, top, uçaksavar, tanksavar, ve motorlu vasıta yapımına öncelik veren, uzun vadeli birsavunma sanayii stratejisinin temel ilkeleri ve genel politikası hatırlanacağı gibi

geçtiğimiz günlerde Milli Savunma Bakanlığı tarafından açıklandı.

Mili Savunma Bakanlığı ve Devlet Plânlama Teşkilâtı işbirliği ile saptanan ve silâhlı kuvvetlerin tüm ihtiyaçlarını kapsamına alan stratejinin başlıca ilkeleri şöyle özetlenebilir;

Savunma sanayii, ülke sanayii ile uyumlu ve kalkınmaya yük ol-

mayacak şekilde ülke sanayinin bir parçası olarak ele alınacak ve kuruluşta öncelikle mevcut tesislerden faydalanılacaktır. Gerek kuruluş gerekse üretim aşamasında mamul ve yarı mamul ihtiyaçları öncelikle kamu veya özel sektöre ait yan sanayiden karşılanacak ve geniş çapta bir yan sanayinin ortaya çıkması sağlanacaktır.

Makine Kimya Kurumu, Hava ve Deniz Kuvvetlerine ait tesisler genişletilecek, Silâhlı Kuvvetlerin elindeki kademeler muhafaza edilecek modernize edilecek, bu alanlar dışında kalan sanayii için «Savunma Sanayii Kurumu» Millî Savunma Bakanlığına bağlı olarak kurulacak, gerekirse yerli yabancı firmalarla ortaklık yapılacak nakil vasıtaları, elektronik cihazlar özel sektördeki mevcut potansiyelden diğerleri kamu kesiminden, muhabere uçakları sanayii TUŞAŞ (Türk Uçak Sanayii) tarafından kurulacaktır.

Finansman için kaynaklar ise devlet bütçelerinden ayrılacak fonlar dış ve iç krediler ve Silâhlı Kuvvetler Vakıflarının bağışlarıdır. Ayrıca mevcut potansiyelden faydalanılacak, teknik personel yetiştirecektir.

Savunma sanayii stratejisi ilkelerine şöyle bir göz atıldığında

hepsi olumlu ve hemen uygulamaya konması elzem olan ancak bazılarının uygulanarak gerçekleştirilmesi için mevcut imkanların zorlanması bazılarının ise yeni imkânları yaratmayı gerektiren ilkeler olduğu ilk anda dikkati çekecektir.

Artık ülke ekonomisi yeni bir aşama eşiğine gelmiş bulunmakta-
tadır. İstikrarlı kalkınma hedefine yönelen ve beş yıllık planlarla stratejisi tesbit edilen ülke ekonomisi içinde yer alan millî sanayii ile birlikte gelişecek ve bütünleşecek olan savunma sanayi, kurulduğu zaman ve ilk anda kısmende olsa savunma ihtiyaçlarımızı gidermeye başladığı oranda ülke ekonomisine sürükleyici ve dengeli hıviyetiyle canlılık kazandıracak ve;

1—) Kurulacağı, gelişip yaygınlaşacağı bölgeler itibariyle kaynakların prodüktif olarak yeniden kullanım ve dağılımını sağlayacaktır. Ancak savunma sanayinin hangi bölgede kurulacağı üzerinde uzun uzun düşünmeye değer bir konu olarak ortaya çıkacak ve ilerideki muhtemel problemlerin (Ulaşım, hammadde temini, alt yapı kuruluşları, yan sanayi kuruluşlarının yer ve kapasiteleri) en az olduğu bir bölgenin seçilmesinin gerektiği göz önüne alınacaktır.

Ülke ekonomisinde optimum kaynak dağılım ve kullanımına bü-

yük katkıda bulunacak olan savunma sanayii çok geniş bir alanı kapsamakta oluşu, çapı büyük ve uzun vadeli yatırımları gerektirmesi gibi önemli nitelikleriyle ülke ekonomisinde istikrar sağlayıcı, canlılık kazandırıcı bir sektör olmakta kendini kısa zamanda gösterecektir.

2—) Hammadde kaynaklarının en iyi şekilde değerlendirilmesini bünyesi itibariyle sağlayacak olan savunma sanayii özel sektörde eksik kapasite ile çalışır durumda olan ya ileride ortaya çıkacak atıl kapasitelerin giderilerek değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Temel ilkelerde belirtilen mevcut tesislerden, özel sektöre ait yan sanayiden, nakil vasıtaları için özel sektördeki mevcut potansiyelden faydalanma konusunda ilk olarak otomotiv yan sanayii akla gelmektedir. Ekonomimizde bu gün bir çok yan sanayinin doğmasına sebep olan %50 - %70 oranında yerli imalat kullanımına yükselebilen, motor, motor parçaları ve aktarma organlarının ithali dolayısıyla halen montaj sanayii niteliğini kaybetmeyen otomotiv sanayimizden, savunma sanayii kapsamına da öncelikle düşünülen taşıyıcı, motorlu, ve hatta bazı zırhlı araçlar imalinde büyük ölçüde faydalanılabilecektir. Aynı zamanda bu sanayii kolunda mevcut veya ilerdeki muh-

temel atıl kapasite bu yolla giderilebilir. Otomotiv sanayii ile uyumlu olarak gelişen ve bu günkü durumlarına gelen, otomotiv yan sanayii olarak adlandırdığımız makina, madeni eşya, döküm, pres, karoseri, kauçuk, lastik, plastik imalat dallarında savunma sanayii ile birlikte dahada gelişecek ve bu yan sanayii çeşitleri artabilecek ülke ekonomisi daha bir canlılık kazanacaktır. Otomotiv sanayii için şimdi ithal edilen motor ve aktarma organları savunma sanayii kurulduğunda yurt içindeki yan sanayilerimizin mamulu olabilecektir.

3—) Savunma sanayii yaratacağı yeni yan sanayilerle, mevcut sanayilerin kapasitelerini genişletmek veya tam kapasite ile çalışmalarını sağlamakla istihdamın artmasına sebep olacak böylece işsizlik problemini hafifletecektir.

4—) Savunma sanayii geliştikçe dış ödemeler dengesine olumlu etkide bulunacak ve mümkün olan bir çabuklukla ülke savunma ihtiyaçlarında kendi kendine yeterlik seviyesine gelerek dış pazarlara açıldığı oranda bu olumlu etki had safhaya ulaşacaktır. Ayrıca savunma sanayinin başlangıçtan itibaren ithal edilen parçaları azalttığı oranda dış ödemeler dengesini olumlu etkide bulunacağı açıktır.

5—) Savunma sanayii ekonomik hayata olduğu gibi sosyal hayata değişiklikler getirerek dışa bağılılığın milli güvenlik açısından sakınca ve etkilerini azaltacaktır.

6—) Savunma sanayii ülkede yeni teknolojilerin kullanımını sağlayacak, bunun yanında araştırmaların daha süratle yapılarak uygulanmasını kamçılacaktır böylece verimliliğin giderek artması ülke ekonomisi içinde başka sanayiler-

de de görülecektir.

NETİCE OLARAK; Savunma sanayii stratejisinin temel ilkeleri, can alıcı bir nokta olan finansman sorununun gösterilen kaynaklardan sağlanarak halledilmesi eticesinde gerçekleşerek başarıya ulaşacak ilkeler olup, ülke ekonomisine yeni bir hüviyet kazandırarak, yapılacak plan hedeflerine uygun olarak istikrarlı bir kalkınmayı kısa zaman da hızlandıracaklardır.

KARANFİL ÇİÇEKEVİ

İktisatlıların Hizmetindedir.

Şişli, Halasgârgazi Cad. No. 335/A

Tel : 46 33 34

Not: Şubemiz yoktur.

Atlantik Bölgesindeki Ekonomik Dengenin Yeniden Tesisi

Çeviren : Celâdet MORALİGİL

İkinci Dünya Savaşından sonra 1950'lerin sonuna kadar Birleşik Amerika dışında akut bir dolar kıtlığı hüküm sürdüğü halde daha sonra 1960'larda bir dolar bolluğu meydana geldi. Birleşik Amerika dışındaki artan dolar bolluğu uluslararası bir para krizi doğurdu. Ve neticede 1973 yılında, sabit para paritelerine istinat eden dünya para düzeni yıkıldı.

Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa arasındaki dengesizliğin nedenleri

Bu kötü sonuçlu gelişmenin nedenleri kısmen eski dünya para

sisteminde, fakat kısmen de bu sisteme katılan ülkelerin tutumundandır. Meselâ, Amerika Birleşik Devletleri, Bretton Woods sisteminde ödeme bilânçosu disiplini-nden büyük ölçüde azade kalmıştı. Bunun sonucu olarak da Amerika Birleşik Devletleri kendi ödemeler bilânçosu problemini uzun zaman bir rahvet içinde yürüttü. Diğer taraftan geri kalan ülkelerde sabit para pariteleri uzun zaman tabu idi. Bu da muhtelif paraların dolara karşı 1960'lar ve 1970'ler başlarında yaptıkları revalüasyonların yetersizliği sonucunu doğurdu. Her iki faktör, Amerika Birleşik Dev-

letlerinin ödemeler bilânçosu disiplininin azadeliği ve sabit paritelerin tabu olması, para paritelerinin 1960'lar başından itibaren devamlı olarak bozulmasını ve bu suretle de ABD dolarının ekseri sanayi ülkelerinin paralarına karşı artan ölçüde yüksek değer kazanmasını meydana getirdi. Bunun neticesi olarak da amerikan firmaları için dış ülkelerde doğrudan doğruya yatırım yapmak veya yabancı firmaların aksiyonlarının ekseriyetini ele geçirmek, kendi ülkelerinde üretim kapasitelerini genişletmek ve oradan mal ve hizmet ihraç etmekten daima daha rantabl oldu. Böylece amerikan firmalarının dış ülkelerdeki uzun vadeli sermaye yatırımlarının değeri 1960 yılında 44.5 milyar dolar iken 1974 yılında yuvarlak olarak 165 milyar dolara yükseldi. Amerikan firmalarının dış ülkelerdeki şubelerinin 1975 yılındaki tüm ciroları tahminen 280 milyar dolara, binaenaleyh aynı süre zarfındaki amerikan ihracatının iki buçuk katına baliğ oldu. Bu gelişmedeki önemli husus, amerikan firmalarının, yabancı memleketlerdeki doğrudan doğruya yatırımları ile sadece sermaye değil bilâkis bununla bağlantılı olarak kendi ülkelerinde yatırım yapmaktan feragat ve iş yeri ihraç ettikleri hususudur. Bunun sonucu olarak Amerika Birleşik Devletlerinde, potansiyel ekonomik gelişmede kayıplar,

strüktürel işsizlik ve artan ödemeler bilançosu açıkları meydana geldi. Faiz hadleri ve yıllık enflasyon oranları ise bununla beraber avrupanın bir çok sanayi ülkesindekinden düşük kaldı.

Dolar akını Avrupanın ekonomik genişlemesini mümkün kıldı

Avrupanın sanayileşmiş ülkeleri savaş sonrasında artan dolar likiditesini selâmlıyorlardı. Çünkü bu onlara, onların ekonomilerinin hızlı bir büyümesini mümkün kılıyordu. İş gücü ithali suretiyle periyodik talep değişikliklerini, üretimin hızla genişletilmesi ile karşılıyorlar ve aynı zamanda ücret ve fiyat yükselmelerini nispeten dar çerçeveler içinde tutuyorlardı. Bu inhiraf imkânı olmasaydı, avrupanın sanayi ülkeleri daha 1960'larda ya ağır masraf ve fiyat yükselmelerine veya buna tekabül eden, paralarının revalüasyonuna katlanmak zorunda kalacaklardı. Avrupa ekonomilerinin artan ölçüde yabancı iş gücü rezervlerine yönelmeleri sayesinde Atlantik Bölgesinde temeldeki ekonomik dengesizlik — ABD'ndeki strüktürel istihdam azlığı, Avrupadaki strüktürel istihdam fazlalığı — uzun zaman örtülü kaldı.

Dengesizlik sadece parasal alanda giderildi

1973 baharında kambiyo kurla-

rinin serbest bırakılması amerikan dolarının diğer paralar karşısında büyük değer kaybını meydana getirdi. Bu suretle Atlantik Bölgesinde parasal alandaki dengesizlik ortadan kaldırıldı. Mal ekonomisindeki ve istihdam politikasındaki dengesizliğin kaldırılması ise henüz başlangıç aşamasında bulunuyor.

Bu arada Atlantik'in bu tarafı ile o tarafındaki ekonomik şartlar çok farklıdır. Amerika Birleşik Devletlerinin ekonomik gelişmesi ele alındığında, onun, ham madde zenginliği, nüfus artışı, tamamiyle kullanılmamış olan iş gücü potansiyeli, teknik bilginin yüksek düzeyi, değeri düşürülmüş para ve dolayısıyla yüksek uluslararası rekabet gücü, siyasi istikrar, nispeten barışçı sendikalar, resmî makamların ve halkın ekonomiye sempatisi ve amerikalıların malûm dinamikliği amerikan ekonomisinin gelecekteki gelişmesi için olumlu şartları oluşturmaktadır. Bu kaynakların kullanılması ile ABD'nde gelecek 10 - 15 yıl içinde yılda ortalama % 4 - 5 kadar ekonomik gelişme beklenmektedir.

Buna mukabil son on beş yıl içinde avrupa büyük ölçüde geleceğinin hesabına yaşadı. Yabancı iş gücünün akınıyla mümkün olan aşırı istihdam çerçevesi içinde önemli bünyesel hatalı gelişmeler o-

luştı. Bunların ortadan kaldırılması büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır. Strüktürün zorunlu düzeltilmesi, çeşitli paraların aşırı değerlendirilmesiyle de ayrıca ehemmiyet kazanmaktadır. Buna, nüfus artışının yavaşlaması ve ona bağlı olarak da giderek artan nüfus yaşlanması inzıam etmektedir. Bu faktörlerin göz önünde tutulması halinde gelecek 10-15 yılda avrupanın sanayileşmiş ülkelerinde ortalama reel ekonomik gelişmenin hissedilir derecede Birleşik Devletlerinkinden aşağı olacağı tahmin olunabilir.

Ekonomik bünye değişikliği prosesi oluşuyor

Amerikadaki ve Avrupadaki gelişme eğilimlerinin karşılaştırılması, Atlantik Bölgesinde gelecek 10-15 yılda 1960'ların ekonomik bünye değişikliği prosesinin ters yönde tekrarlanabileceği sonucuna varmaktadır. Geleceğin ekonomik tablosunun bu bakımdan şöyle görüneceği tahmin olunabilir : Amerika Birleşik Devletlerinde, ekonominin kuvvetli reel gelişmesi, artan istihdam, vasat üstü enflasyon haddi, yüksek faiz düzeyi ve yükselen ticaret ve ödemeler bilançosu fazlaları. Buna karşılık avrupada az reel gelişme, kısmen düşük enflasyon haddi, ölçülü faiz nispeti, nispeten yüksek işsizlik ve esaslı ö-

demeler bilançosu açıkları. Bu ters yönlü gelişmenin neticesi olarak, halen mevcut olan dolar fazlası gereileyecek ve hatta yerini zaman zaman bir dolar kıtlığına bırakacaktır.

On yıllık bir ekonomik hatalı gelişmenin düzeltilmesi sadece adım adım ve ekonominin devamlı reel gelişmesi çerçevesi dahilinde olabilir. Çok hızlı ve kontrolsüz bir bünye değişikliği, özellikle Avrupa'da kötü, ekonomik, sosyal ve politik sonuçlar doğurabilir. Bu bakım-

dan Atlantik Bölgesinin her iki tarafında bulunan sorumlular. Amerika Birleşik Devletleriyle avrupanın sanayileşmiş ülkeleri arasındaki sıkı bir işbirliğinin, Atlantik Bölgesi intibak prosesinin başarısı için zorunlu bir şart olduğu bilincine varmalıdırlar.

Schweizerische Bankgesellschaft'ın Genel Müdürü Dr. N. Senn'in, American Banker, dergisindeki yazısının özetinden çevrilmiştir.

LiBYA

I.) COĞRAFI BÜNYE :

(Fizan : Merkezi Sebha)

Yüzölçümü (mil²)

110.000

350.000

220.000

Toplam 680.000 mil²

(1.759.500 km²)

Libya, Afrika kıtasının kuzey tarafında, kuzeyinde Akdeniz, doğusunda Mısır ve Sudan, güney ve güneydoğusunda Nijerya ve Çad, batısında Cezayir ve kuzey - batısında Tunus ile çevrili bir ülkedir.

Libya üç eyalet grubundan müteşekkildir.

Eyaletler

Batı eyaletleri

(Tripolitana : Merkezi Trablus)

Doğu eyaletleri

(Sirenay ka : Merkezi Bingazi)

Güney eyaletleri

Libya'nın büyük bir kısmı Atlantik Okyanusundan Kızıl Denize kadar uzanan Kuzey Afrika yaylasının bir bölümünü teşkil eder. Bununla beraber, Libya'nın üç ana bölüme ayrılmasına yol açan coğrafi özellikler vardır.

Batı eyaletleri değişik düzeyde bölgelere ayrılır ve genellikle güneye doğru arazi yükselmeğe başlar.

Kuzey kesiminde, Akdeniz sahil şeridi boyunca, JEFERA denilen düz bir ova yer almaktadır. Bu bölgenin iç tarafı Cebel denilen sıra tepelerle çevrilidir. Jefera ve Cebel'lerin çevresi Batı eyaletlerinin en önemli, su bakımından daha iyi durumda olan bölgesini teşkil eder. Cebel'in güneyi kuru, kayalık bir çöldür.

Doğu eyaletlerinde (Sirenay-ka), coğrafi durum daha farklıdır. Bu bölgenin kuzeyinde Akdeniz kıyıları kesimi 700 metreye kadar yükselen bir yayladır.

Libya'nın iklimi genellikle büyük ısı değişiklikleri olan kuru bir iklimdir.

II.) SOSYAL BÜNYE :

Libya'nın nüfusu 1971 tahminlerine göre 2.084.000 dir. 1963 nüfus sayımına göre nüfusun % 30'u göçebe veya yarı göçebedir.

III.) İKTİSADİ BÜNYE :

100 Libya Dinarı = 337,78 Dolar = 137,31 Sterling. (1973 rayici).

Kalkınma hareketleri petrol gelirleriyle desteklenen Libya ekonomisi 1971 yılının sonunda kuvvetli görünüm kazanmıştır. Ayrıca, petrol sektörü dışında kalan kollarda da 1969 yılındaki en yüksek seviyeye yaklaşılmıştır.

Ekonomide gittikçe ortaya çıkan bir değişiklik görülmekte, bu da yalnız petrol endüstrisine bağlı kalmıyarak tarım ve sanayi alanlarında bazı yatırımlara gidilmesi yolunda birçok hamleler göze çarpmaktadır.

Hükûmet yabancı petrol şirketleriyle sürdürdüğü müzakereler sonucu varil başına düşen gelirini hemen hemen iki misline çıkarmıştır. 1971 yılı içinde petrol şirketlerinin ödedikleri iki milyar dolara yaklaşmıştır. Buna rağmen, hükümetin harcamaları ise, aynı yıl içinde 600 milyon dolar civarındadır.

Hükûmet yeni bir ekonomi düzeni plânlamakta ve millî kalkınma plânında yer alan sahalarda yatırım harcamalarını yoğunlaştırmayı görmektedir.

Malî işler doğrudan doğruya plânlanmış bütçeler içine sokulmuştur. Yatırım harcamaları 1/3 nisbetinde artarak Mart 1972 sonunda 840 milyon dolara yükselmiştir. Bu rakam bir önceki yıla kıyasla 560 milyon dolar idi.

Hükûmetlerin girişmek imkânını buldukları muazzam yatırımların doğurduğu ekonomik faaliyet neticesi toplam millî gelirden kaydedilen misli görülmemiş artışlar, ülke ekonomisinin bünyesinde önemli değişimlere yol açmıştır. En

büyük değişim, geleneksel tarım sektörünün önemindeki azalma olmuştur. İmalât sanayinin hasılası 1964'te 10 milyon Libya Dinarı'ndan 1969'da 19.3 milyon Libya Dinarına çıkarak mutlak rakamlarla bir artış kaydettiği halde nisbî öneminde bir daralma göstermiştir.

IV.) ZIRAİ BÜNYE :

1960 senesinde yapılan tarım sayımına göre, Libya'nın toplam tarım arazisi 3.87 milyon hektardır. Bunun 2.37 milyon hektarı ekime müsait olup, 1.13 milyon hektarı da mera ve otlaklardır. Sulanan arazi sadece 120 bin hektardır.

a) Hayvancılık :

Libya'da canlı hayvan yetiştiriciliğinin olmasına rağmen, istihsalin istihlâki karşılamaktan uzak kalması ve taze et istihlâkının yüksek bulunması nedeniyle Libya küliyetli miktarda canlı hayvan ve taze et ithâl etmektedir.

b) Balıkçılık :

Libya denizleri sünger ve balık avı bakımından mahsul verimine son derece istidatlıdır. Libya'da balık avcılığını teşvik edici mahiyette bir ton balığı konservesi sanayii mevcuttur.

Libya, konserve dondurulmuş balık ihtiyacının % 93.2'ni kendi imkânları ile temin etmekte olup,

takriben 117.000 Libya Dinarlık kısmını ithâl etmektedir.

V. SİNAİ BÜNYE :

İmalât sanayi küçük çapta mevcuttur ve daha ziyade tarım ürünlerinin işlenmesine dönüktür. En önemlileri yağ imalâthaneleri, halı dokumacılığı, deri işleri, sabun ve deterjan imalâtıdır. İlim dokuması, bakır ve deri işlemeciliği gibi an'anevi el sanatlarının Libya sanayii içindeki yeri büyüktür.

Kamu sektöründe bir sigara fabrikası, iki çimento fabrikası, bir hurma ambalajlama fabrikası, bir tuz fabrikası ve bir matbaa mevcuttur. Bunların dışında, iki rafineri, makarna, un, domates salçası, saldalya konservesi, kibrit, yağ, ambalaj kâğıdı, alçı ve alçı taşı, ayakka-bı fabrikaları da zikredilebilir.

Libya hükümeti, sanayii teşvik maksadiyle muhtelif sanayi kollarının muhtaç bulunduğu makina, teçhizat ve ham maddelerin ithalâtından alınan gümrük resimlerini kaldırmış, mevcut olan ve yeni kurulacak bulunan sanayi dallarını emlâk vergisinden 10 yıl ve gelir vergisinden 5 yıl muaf kılmıştır.

Aşağıda belli başlı sanayi üretim maddeleri verilmiştir.

Maddeler

Balık ve su ürünleri

Ham petrol ve tabii gaz

İçkiler ve tütün	9.905
İplik, dokuma giyim eşyası ve dericilik	5.335
	85
	14.540
Kâğıt, mukavva, baskı işleri	
Petrol - kimya endüstrisi,	

kauçuk ve plâstik
Metal olmayan ham madde sanayii

Metal sanayii
Makine imali ve tamir sanayii

1971 (kıymet)

1.650
877.300
56.155
4.210
3.535

a) Petrol :

Amerikan petrol şirketleri 1957 yılında Libya'nın doğu kesiminde, sahile nisbeten yakın çöllerde zengin petrol yatakları bulmuşlardır. Halen de Libya petrolünün tamamı bu bölgede çıkmaktadır.

Libya'nın petrol istihsalı, 1961 ilâ 1971 yılları itibariyle, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Seneler	Milyon Varil	Seneler	Milyon Varil
1961	6.6	1967	632.5
1962	67.1	1968	952.3
1963	169.2	1969	1.134.4
1964	315.6	1970	1.225.4
1965	445.4	1971	1.003.3
1966	445.1		

Libya ürettiği petrolün hemen tamamını ihraç etmekte ve elde kayda değer stok kalmamaktadır. Petrolün ihracına 1961 yılında başlanmıştır.

Libya, B. Amerika, Rusya, Venezuela, İran'dan sonra dünyanın 5. petrol müstahsili memlekettir. İhracatta ise Venezuela ve İran'dan sonra üçüncü gelmektedir.

Libya Hükûmeti, petrolden büyük kazançlar sağlamaktadır. Libya istatistiklerine göre, petrol gelirlerinin millî gelire katkısı % 52,54'dür. Petrol gelirleri 1971 yılında devlet gelirlerinin % 90'ını temin etmiştir.

Libya hükûmeti 1967 yılından sonra imtiyaz mukaveleleri usulüyle bağlantı yapmamış ve millî bir

petrol şirketi kurarak bu şirketle yabancı şirketler arasında ortaklık kurulması yolunu seçmiştir.

Libya'lılar bundan böyle imtiyaz ve ortaklık mukaveleleri dahilinde yeni mukaveleler imzalama-yıp, yeni petrol kaynaklarını hizmet mukaveleleri yoluyla işletmek istemektedirler. Libya makamlarıyla böyle bir mukavele imzalayacak şirket petrolün araştırılması, işletilmesi, pazarlanması vs. hususlarda yapacağı «hizmet» karşılığında para veya petrol olarak bir ücret alacaktır. Petrolün satışından mütevellit bütün kâr Libya'ya kalacaktır.

b) İnşaat :

Libya'da mesken sıkıntısını gidermek ve yaşama şartlarını islâh etmek üzere 1964 yılından itibaren büyük harcamalar yapılmıştır.

Açılan ihaleler, inşaatlar ve projeler bakımından Libya çok enteresan bir memleket. Libya' ihaleler neticesinde alınan inşaatlar sebebiyle işin yapılması, işçi çalıştırılması ve inşaat malzemesinin kullanılması yönünden yabancı ülkeler için cazip bir memleket haline gelmiş bulunmaktadır.

Libya'da inşaat ihaleleri dışın-da, imalât, ilâç ve tıbbi teşhizat, tarım ürünleri, gıda vs. maddeler için resmî teşekküller tarafından ihaleler açılmaktadır.

İnşaat ihaleleri, biri millî ve diğeri milletlerarası olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır.

a) Milletlerarası inşaat ihalelerine iştirak edebilmek için, Türk firmalarının birinci sınıf milletlerarası müteahhid olarak Libya İskân Vezaretine; usulüne uygun bir şekilde daha evvelden kayıtlarını yaptırmış bulunmaları gerekmektedir. Aksi takdirde Libya'da açılacak ihalelere müteahhid firmalarımızın iştiraki mümkün olmamaktadır.

Milletlerarası ihalelere girebilmek için, yabancı firmaların ihale bedelinin % 1 ilâ = 5'e tekabül eden meblâğı, nakit veya banka teminat mektubu şeklinde Libya mercilerine yatırmaları gerekmektedir. Türk veya yabancı firmalar ihaleyi kazandıktan sonra ihale bedelinin % 10'unu tutarında bir meglâğı nakit veya banka teminat mektubu şeklinde teminat olarak yatırmaları icap emektedir.

Milletlerarası inşaat ihalelerini kazanan yabancı firmaların bir ay içinde Libya'da bir büro açmaları mecburidir.

Bütün bu muameleler tamamlandıktan sonra ihaleyi kazanan firmaya, Libya hükümeti ihale bedelinin % 5 ilâ % 30'u arasında değişen bir meblâğı avâns olarak vermektedirler.

b) Millî ihalelere Libya'lı fir-

malar iştirâk etmektedirler. Ancak, ihaleye girmeden önce bir Libya'lı firmayı temsilci göstermek suretiyle Türk firmalarının da millî ihalelere iştiraki mümkün olmaktadır. Fakat, ihaleyi kazandıktan sonra Türk firmasının milletlerarası bir inşaat müteahhidi olarak, usulüne göre müracaat ederek 3 ay içinde Libya İskân Vezaretine kaydını yaptırmaması mevzuat icabıdır.

Müteahhid firmalarımızın, ihaleye iştirak etmeden önce Libya'ya giderek fiat analizlerini, işçilik ve malzeme durumunu mahallinde tetkik etmeleri uygun olacaktır.

VI.) DIŞ TİCARET :

1) İhracat :

Libya'nın ihracatının % 99,9'unu petrol teşkil etmektedir. Diğer maddelerin genel ihracat içindeki yeri çok azdır. Libya menşeli bütün ziraî, hayvanî veya sınaî ürün ve mamûller ihraç lisansına tâbi değildir. 1 Ağustos 1971 tarihli 33 sayılı kararla her türlü hurda demirin ihracı yasak edilmiştir.

Petrol dışı ihraç maddeleri, genel ihracat içersinde yüzde ile ifade edilmeyecek kadar cüzi bir yer işgâl etmekle beraber, bir fikir vermek amacıyla bu kalemleri de ihtiva eden tabloları aşağıda veriyoruz. Ancak, bunlar ihtiyati kayıtla karşılanmalıdır, zira, çoğunlukla reeks-

port kalemleri ile karıştırıldıkları müşahade edilmektedir.

(1000 Libya D. olarak)

Maddeler	1973
Gıda maddeleri, canlı hayvan ve mamûlleri	366
Meşrubat, tütün	12
Yer fıstığı	—
Diğer yağlı tohumlar	—
İşlenmemiş madenler	157
Sünger	—
Tekstil iplikleri	249
Diğerleri	26
Ham petrol	480.905
Rafine petrol	4.447
Likid gaz	8.379

2) İthalât :

Libya, ihtiyaç duyduğu maddeleri hiçbir ticaret anlaşmasına bağlamaya dahi lüzum görmeden serbest dövizle satın almaktadır.

Libya'nın nakliye gemileri bulunmadığından, her türlü ihtiyaç maddelerini serbest dövizle CF veya CIF fiatlarla muhtelif memleketlerden ithâl etmektedir. Bu pazar tamamen serbest rekabete dayanmakta olup, Libya'lı iş adamları katıyen FOB fiatlarla itibar etmemektedirler. Bu itibarla Libya'lı iş adamları veya CIF Libya limanları olarak mal ithalâtında bulunmaktadır.

3) Gümrük Rejimi :

22 Mayıs 1972 tarihli yeni Gümrük Kanunu yürürlüktedir.

İthalât ve Gümrük Tarife sisteminde hiçbir devlete imtiyaz tanınmamakta ve bütün yabancı memleketlere, gümrük tarifeleri eşit surette uygulanmaktadır. Hiçbir memlekete rüçanlı tarife tatbik edilmemektedir.

Gümrük tarife sistemi olarak Brüksel nomanklatürünü kullanmaktadır. Gümrük tarifelerinde Ad Valorem sistem tatbik olunmaktadır. Ad Valorem gümrük resmi, CF veya CIF esasından maliyet fiyatına diğer masrafların ilâvesi suretiyle hesaplanmaktadır.

Libya'ya ithâl edilen mallardan, Gümrük Tarife ve İstatistik cetvellerinde gösterilen nisbetlerdeki gümrük vergisinden başka, gümrük vergisi üzerinden yekûn olarak % 15 civarında diğer resimler alınmaktadır. Bu resimlerin % 5'ini Hazine, % 5'ini Belediye ve geri kalan kısmını ise Rihtım ve Damga resimleri teşkil etmektedir.

VII.) TÜRKİYE — LIBYA TİCARİ İLİŞKİLERİ :

1) Dış Ticaretimiz İçersinde

Libya'nın Yeri :

1972 rakkamları ile, Libya mübadele hacmi itibariyle memleketimiz yönünden tüm dış ülkeler arasında 26. sırayı, Arap ülkeleri içersinde de 5. sırayı işgâl etmektedir.

Konu, ihracatımız bakımından ele alındığında, Libya tüm ülkeler arasında 27. sırayı, Arap ülkeleri içersinde de 4. sırayı işgâl etmektedir.

İthalâtta ise, mübadele tek yönlü cereyan etmektedir. Gravitesi ve buna bağlı olarak fiyatı diğerlerine nazaran pahalı olan petrol, istisnalar dışında bu ülkeden ithâl edilmediği için, belirtilen netice hasıl olmaktadır.

1972 yılındaki 5.443.000 dolar ihracatımıza karşılık, 1973 yılında % 100'e yakın bir oranda artış kaydedilerek 9.160.000 dolara ulaşmıştır.

Mesele, Libya yönünden ele alınıp, Libya'nın dış ticaret hacmi ve genel ithalâtı içersinde bizim yerimiz ve önem sırası araştırıldığında, bunun nisbete vurulmayacak kadar önemsiz olduğu müşahade edilmektedir. Bunun da sebeplerini, ekonomik münasebetlerimizi kısıtlayıcı faktörler bölümünde ele alacağız.

2) 1973 yılında Libya'ya ihracatımız :

Kendi istatistiklerimiz 1973 yılında bu ülkeye 9.160.000 dolar tutarında ihracat yapıldığını göstermektedir. Yukarıda değinildiği üzere bir önceki yıla nazaran artış oranı % 100 civarındadır.

İhraç kalemleri içersinde en önemlileri, önem sırasına göre, 2 milyon dolarla canlı hayvan, 2,5 milyon dolarla çimento ve klinker, 1,5 milyon dolarla kereste, 1 milyon dolarla çoğunluğu pamuklu olmak üzere mensucat, 750 bin dolarla nohut teşkil etmektedir. Özetle ihracatımız 5 esas kalemde toplanmakta, bakiye 1,5 milyon doları çok sayıda işlenmiş sanayi mamüllerinden ibarettir.

Bakiye olarak nitelendirilen bu son kalem üzerinde biraz daha durmakta fayda görmekteyiz. Bilineceği üzere, Tripoli limanı inşaatı ihalesi bir Türk firması tarafından taahhüd edilmiş olup, 1972 cari fiatları ile inşaatın tutarı 80 milyon dolara baliğ olmaktadır. 1973 yılında sözü edilen firmamızın şantiyesinin kurulması ile ilgili hazırlıklar meydanında pek çok çeşitli malzeme ve makineler Türkiye'de imal edilip, Libya'ya ithâl olunmuşlardır. İşte bu bakiye 1,5 milyon dolarlık kısmın çoğunluğunu işbu firmamızın Türkiye'den ithâl ettiği malzeme ve teçhizat teşkil etmektedir.

Bunun da geri kalan kısmını sırasıyla şişe ve cam, söndürülmüş kireç vs. teşkil etmektedir.

3) İhraç Olanaklarımız ve Engeller :

Arap ülkeleri içersinde ihracatımız yönünden, bu meyanda ile-

ri derecede işlenmiş sanayi ürünlerimizin ihracatının geliştirilmesi açısından Libya baş sırayı aşağıda belirteceğimiz engeller ortadan kaldırıldıktan hemen sonra işgâl edebilecektir.

Tarım ürünleri dışında, kaldı ki gelişmenin ana hedefleri bölümünde açıklandığı üzere bu kesime yapılan yatırımlar ve halihazır durumda bile taze meyva ve sebze ihtiyacı dahilden karşılanmaktadır, (elma, armut, muz hariç), ileri derecede işlenmiş sanayi mamülleri ve ham maddeler için tam bir liberasyon sistemi uygulanmaktadır.

1973 yılında gerçekleştirilen 1,2 milyar dolarlık ithalatın maddeler itibariyle tetkikatından da anlaşılacağı üzere, memleketimizde imal olunan tüm mamüllerin buraya ihraç olanağının mevcut bulunduğu görülecektir. Buraya sayılmıyacak kadar çeşitli mamüllerimize, başta inşaat malzemeleri olmak üzere, şişe, cam, makine halısı, her nevi giyim eşyası, kırtasiye, şeker ve elektrik, telefon kablosu ve makinelerine kadar talep çoktur. Ancak, sözü edilen engeller kaldırılmadıkça beklenen gelişme geciktirilmektedir.

Bu engeller sırasıyla;

a) Ulaşım sorunu :

Akdenizin en çok trafiğine sahip Tripoli limanına muntazam hiç

değilse ayda bir kere seferi buluncak bir gemimizin (kargo hizmeti için) olmayışı, ihracatımızı engellemektedir.

b) Telekomünikasyon ve Posta Hizmetleri Sorunu :

Türkiye ile Libya arasında telekomünikasyon bağlantısı bulunmamaktadır.

Bu konuda da İtalya, Libya'nın dış âlemle bağlantısının merkezini teşkil etmektedir. Bu husus Libya Hükümetinin gayretiyle 1974 yılı sonunda kısmen halledilmiş olmaktadır. Filhakika bugünlerde açılması beklenen teleks santrali sayesinde Avrupa hattına doğrudan 3 kanaldan giriş sağlanabilecektir.

Öte yandan posta hizmetleri de halledilmiş bulunmamaktadır. Roma'nın başlıca transit olması yanında, dahili tevziat sisteminin çok aksamaması mektup ve kolilerin çok geç alınması ya da yerine geç vasıl olmasına sebep teşkil etmektedir.

c) Transfer sorunu :

Gerek ithalatçılar, gerekse ihracatçılarımız akreditiflerin çok geç vasıl olduğundan, bunun yanı sıra transferlerin de çok geç yapıldığından şikâyetçidirler.

4) Libya'nın Kalkınma Projeleri ve Taahhüt İşleri :

Yukarıda birinci bölümde özetlediğimiz ekonomik ve sosyal gelişmenin ana hedeflerine bağlı olarak, özellikle inşaat konusu yabancılar için çok cazip bir manzara arz etmektedir.

Kalkınma projelerinin, bu meydana alt yapı inşaatlarının tamamı milletlerarası ihale konusu olmaktadır. Yol, baraj, liman inşaatlarını ve toprak islahı projelerini tek başına taahhüd etmiş yabancı firmaların sayısı hayli kalabalıktır.

Bu meydana memleketimizden bir şirket, Tripoli Liman inşaatını tek başına, Bingazi kanalizasyon şebekesini Libya'lı bir şirketle ortaklık halinde, bir diğer şirketimiz de Alman firmalarının alt yapımcısı olarak Bingazi Çimento fabrikasının tevsi ve Tripoli kireç fabrikasının inşaatını taahhüd etmiş bulunmaktadırlar. Bugünkü haliyle Türk firmalarınca taahhüd edilen işlerin yekûnı 125 milyon dolara baliğ olmaktadır.

İnşaat taahhüdü, anahtar teslimi fabrika tesisi konularında tek başına olduğu kadar Libya'lı firmalarla füzyon halinde çok sayıda iş olanakları mevcuttur.

Yabancı firmaların kâr marjlarının çok yüksek oluşu, bu saha ya çok talepli olmaları Libya'lı teşebbüsü de teşvik etmektedir. Çok sayıda Libya'lı teşebbüs sa-

hipleri ortak Türk firması temini suretiyle bu ihalelere katılmak ve faaliyetlerini genişletmek amacındadırlar.

Doğrudan veya Libya'lı firmalarla ortaklık halinde mühendislik hizmeti gören, inşaat taahhüdünde bulunan firmalarımızın bu sahaya dah çok eğilmelerinde fayda mütalâa edilmektedir. Bu yoldan sözü edilen firmalarımızın sermaye ve rehizatlarını geliştirebilecekleri, en azından alt yapımcılık halinde bile, münferit işçi yerine organize

işçi topluluğu halinde ortak menfaatlerin azamileştirilebileceği ve daha iyi şartlar sağlanabileceği, bu firmalarımızın sayılarının artmasına bağlı olarak da ihraç mallarımıza daha avantajlı mahreç sağlanabileceği düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında yurt dışında taahhüd işlerine girişebilecek firmalarımızın teşviki, bazı tedbirlerin alınması kaçınılmaz olmaktadır.

Not : İst. Ticaret Odası çalışmasından derlenmiştir.

Kasım Ayının Ekonomik Haberleri

3 KASIM

İHRACATLA UĞRAŞAN ŞİRKETLERİN YÜZDE 10'U YABANCI SERMAYE İLE ORTAK...

Ticaret Bakanlığı Değerlendirme Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bir araştırmada Türkiye'de kurulu bulunan ihracatçı şirketlerin yüzde 10'unun yabancı sermaye ile ortak bulunduğu saptanmıştır. Bakanlık araştırmasında açıklandığına göre, Türkiye'de 3 bin 652 ihracat firması bulunmaktadır. Bu firmaların yüzde 10'u yabancı sermaye şirketleri ile ortaklık kurmuş bulunmaktadır.

Aynı araştırmadan anlaşıldığına göre büyük ortaklıklarda yabancı sermaye ortaklığı da artmaktadır. Nitekim sermayesi 50-100 mil

yon lira arasında değişen şirketler arasında yabancı sermaye payı yüzde 66 olmaktadır. 10-50 milyon arasında değişen sermayelerde bu oran yüzde 20'ye düşmektedir.

5 KASIM

YURTDIŞINDAN DÖNEN TÜRK İŞÇİLERİ TASARRUFLARINI EV ALIMINDA KULLANILIYORLAR...

Yapılan araştırmalar yurtdışından dönen Türk işçilerinin tasarruflarını en yoğun olarak ev ve dükkân alımında kullandıklarını ortaya çıkarmaktadır. İş ve İşçi Bulma Kurumunun yayınladığı rapora göre işçiler tasarruflarının yüzde 45'ini ev-dükkân alımına harcamaktadırlar. Buna karşılık sanayi yatırımlarına ayrılan pay sadece yüzde 15 olmaktadır. Bu arada sanayi malzemesi

için harcanan payların sadece yüzde 5 olduğunda raporda açıklanan hususlar arasındadır.

7 KASIM

BAŞLANMIŞ YATIRIMLAR İÇİNDE GIDA SANAYİİ İLK SIRAYI ALIYOR...

Sanayi Teknoloji Bakanlığının düzenlemiş bulunduğu izleme anketi sonuçlanmıştır. İller düzeyinde sürdürülen ankete 336 firma katılmıştır.

Açıklanan rakamlara göre girilmiş bulunan yatırımların toplam tutarı 33 milyar liradır. Yatırımların alanlara dağılımı açısından yüzde 26'sı gıda sanayiine, yüzde 17'si giyim sanayiine, yüzde 8'i ise madenî eşya sektörüne yatırıldığı ortaya çıkmaktadır.

Ankete katılan şirketlerin yüzde 36'sı halka açık şirketlerdir. İzleme anketine katılan yatırımların 136'sının bu yıl 115'nin 1976 yılı ve 20'sinin 1977 yılında bitirilmesi gerekmektedir.

11 KASIM

BAZI TRAKTÖRLERİN BOYANIP SATILDIĞI İDDİA EDİLDİ...

Parlamentelerden CHP Balıkesir milletvekili Necati Cebe'nin verdiği soru önergesi herhalde son zamanların en ilginç soru önerge-leri arasında bulunmaktadır.

Cebe, soru önergesinde İngiltere'de bazı kişilerin belli traktör-

leri toplayıp imalat yılı ve şasi yıl-larını değiştirdikten sonra boyayıp yeniden sattığını belirtmiştir. Cebe, bu traktörlerin yeni model imiş gi-bi büyük kârlarla Türkiye'ye sokul-duğunu belirterek, bu iddianın ge-çerlilik derecesinin ne olduğunu sormuştur.

12 KASIM

SSK FİNANSMAN KAYNAKLARINI DENETLEYEMİYOR

Türk-İş'e bağlı Yol-İş Sendika-sının aylık dergisinde açıklandığına göre SSK'nın işyerlerinden almış bu-lunduğu bildirimlerin sayısı giderek düşmektedir.

Derginin yaptığı açıklamalara göre 1974 yılı içinde 578 bin işyeri varken bunlardan sadece 195 bin 929'dan bildirme alınabilmiştir. Bu durumda, mevsimlik işyerlerinin çokluğu dikkate alınsa bile iş kap-samına giren işyerleri toplam işyer-leri sayısının ancak yüzde 34'üne ulaşmaktadır. Aynı sendika yayınından anlaşıldığına göre bildirme alın-mayan işyeri oranı 1971 yılında yüzde 43, 1972 yılında yüzde 41, 1973 yılında yüzde 35 olarak ge-çekleşmiştir.

Yol-İş sendikasının rakamlarında yüzde 10'luk bir hesaplama yanlışlığı olduğu kabul edilse bile ortaya çıkan rakamlar SSK'nın portresi hakkında kesin bir tablo ver-

mektedir. SSK'ın müfettiş sayısının arttırılmaması ve denetimlerde ağır laştırıcı maddeler getirilmemesi halinde kurum fon yaratmadan dağıtan bir kuruluş durumuna gelecektir.

14 KASIM

1955'e KADAR 14 MİLYON KİŞİLİK İSTİHDAM KAPASİTESİ YARATMAK GEREKİYOR...

Türk Metal sendikasının yıllık çalışma raporunda 1995 yılının sonuna kadar 14 milyon kişiye iş bulmak gerektiği ileri sürülmüştür. Raporunda, 1995 yılında iş gücü arzının da 27 milyon kişiye yükseleceği açıklanmıştır.

Çalışma raporunda bu durumun yanı sıra iki plân içinde uygulanışı açıklanmıştır.

Çalışma raporunda bu durumun yanı sıra iki plân içinde uygulanışı incelenmiş, birinci plânda istihdam sorununun bağımsız bir hedef olarak ele alındığını ikinci plânda ise gelir artış hedeflerine bağlı olarak sorunun çözümlenmek istendiği belirtilmiştir.

21 KASIM

İHTİYAÇTAN FAZLA İTHAL EDİLEN YAĞLARIN BOZULMA TEHLİKESİ İLE KARŞI KARŞIYA BULUNDUĞU AÇIKLANDI...

1975 yılı içinde Türkiye'nin yağ açığını önlemek için yapılan yağ it-

halâtının sonucu meydana gelen 100 bin tonluk yağ stokunun bozulma tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğu ilgililerce ifade edilmektedir.

Haziran ayı içinde MC hükümeti Türkiye'nin yağ açığı içinde bulunduğu gerekçesiyle yağ ithalinin serbestçe yapılması yolunda bir kararname çıkarmıştı. Dünya yağ fiyatlarının Türkiye fiyatlarının altında olması nedeni ile de bir çok ithalatçı yağ ithalâtı yoluna gitti. Ekim ayı başında ihtiyacın hemen tamamı giderilmesine rağmen ithalât halen devam etmektedir. Bu noktada temel ihtiyaç maddelerinin giderilme yollarını bir kez daha incelemek gerekir.

Türkiye son üç yıldan beri ayçiçeği üretiminin düştüğü ve zeytinyağı üretiminin yeterli gelmediği gerekçesiyle dünya fiyatları ne olursa olsun margarin yağ ithali yoluna gitmektedir. Oysaki gerek ayçiçeği gerekse zeytin destekleme alımı kapsamındadır. Fiyatların düşüklüğü karşısında üreticiler yeni ürünlerin ekimi yoluna gitmektedirler. Bu kararın ekonomik ratio'su şüphesiz vardır. Ancak destekleme alımları fiyatlarını düşük tutup bu ürünlerin üretimini düşüren karar mekanizmasının ekonomik ratio'sunu açıklamak biraz zor olmaktadır.

İktisat'da kaynak transferi olarak biraz çarpaşık olarak getirilen

örneğin bu alanda yansıyanı kadar canlı bir örnek herhalde yoktur. Üreticiye verilmeyen sübvansiyon, daha sonra yabancı kaynaklara, hem de döviz olarak ödenmektedir. Üstelik kontrolsüz ve «anarşik» bir yapı içinde yapılan ithalât yüzünden yukarıda aldığımız olay gibi ya-

ğın bozulması ile karşılaşılacaktır.

Kâhya düdüğü ile trafik sorunu ne ölçüde hallolursa, temel ihtiyaç mallarında meydana gelen darlığın ithalât ile giderilmesi aynı ölçüde mümkün olur!

20 yıldır kablo yapıyor KAVEL

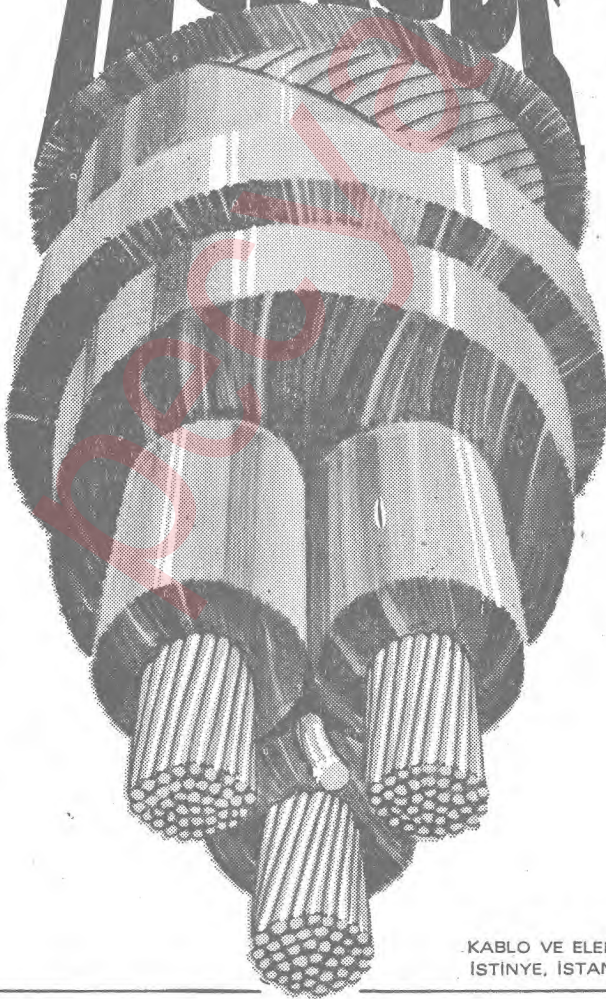
Evlerde kullanılan tesisat
kablосundan, yüksek gerilim
yeraltı kablosuna kadar.

Bir de emaye bobin teli var
KAVEL'in bu 20 yıl içinde
yaptıkları arasında.

Kaliteli elektrik cihazlarında
özellikle tercih edilen
emaye bobin teli.

KAVEL, kabloda güvenilir bir
isim olmak için uğraşıyor,
didiniyor tam 20 yıldır.

Müşterilerimize baktığımızda
anlıyoruz bu güvenin varlığını.
Hepsi de, yaptıklarıyla
başkalarına güven veren
kuruluşlar.
Bundan sonraki 20 yıllarda da
uğraşıp didinecek KAVEL,
yarattığı bu güveni
sürdürmek için.

KABLO VE ELEKTRİK MALZEMESİ A.Ş.
İSTİNYE, İSTANBUL Tel: 63 34 00

ARSLAN

tek

veya

BLOK

•yapı

• ateş tuğlası

ateş harçları

izolasyon tuğlası

Fab. 23 22 10

Mz. 44 30 40

EYÜP --- İSTANBUL

st

“ev”limisiniz?

Güzel dekore edilmiş, sizi mesut eden, sıcak bir eve mi sahipsiniz? O halde, evinizi kışın karından, ilkbaharın rüzgârından, yazın güneşinden, sonbaharın yağmurundan, koruyunuz. Bu koruma işini CBS Akrolit Dış Cephe Kaplama Boyası en mükemmel şekilde yerine getirecektir. CBS Akrolit Saf Akrilik Dış Cephe Kaplama Boyası

evinizin dış cephesini
bir zırh gibi sarıp
dış tesirlerden
korur.

Üstelik birbirinden cana yakın renkleriyle evinizin dış görünüşüne göz alıcı bir güzellik getirir.

ÇBS dev Alman Kimya kompleksi BASF (Badische Anilin und Soda Fabrik A.G.)'ın özel formülleriyle Türkiye'de CBS Boya-Kimya fabrikalarında imal olunmaktadır.

Evinizi CBS Akrolit sarsın.

Eviniz kara, yağmura,
güneşe, rüzgâra
karşı yıllarca
korunsun.

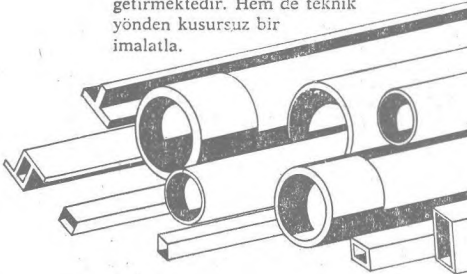
CBS Akrolit®
dış cephe kaplama boyası

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİ ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy Kardeşim Sok. 44/3 İstanbul Tel: 49 67 10

Sanayide ve İnsaatta, Borusan sizinle!

Bütün teşebbüslerinizin güvenilir bir desteğe ihtiyacı vardır. İşte istifadenize sunduğumuz Borusan çeşitleri size bu imkânı getirmektedir. Hem de teknik yönden kusursuz bir imalatla.

Başlıca çeşitlerimiz :

- Su ve gaz boruları
- Sanayi boruları (Mobilya ve ekzoz borusu)
- Profil borular
- Kalın etli profiller
- Pencere profilleri
- Paslanmaz çelik borular
- Ambalaj çemberi
- DKP bant

BORUSAN

Teknikte gerçek aşama

trakya iplik sanayi a.ş.

Çağdaş tekstil teknolojisinin üstün vasıflı makine ve teçhizatıyla kurulu 27144 iğlik pamuk ipliği fabrikamızda imâl etmekte olduğumuz karde ve penyel olmak üzere muhtelif numaralarda dokuma ve trikotaj ipliklerimiz, dahili müşterilerimizin yanı sıra dış ülkelerdeki müşterilerimiz, tarafından tercih edilmektedir. Türk pamuğunun kalitesi ve Türk işçisi ile teknisyenin emeğinin mahsulü olan mamüllerimizin rekabetli Avrupa pazarlarında tercih edilmesinden

GURUR DUYUYORUZ

Fabrikamız haziran 1974 ayından başlayarak perdepey tecrübe çalışmasına geçmiş ve aralık ayında normal işletmeye başlamıştır. Aralık ayında başlayan ihracatımız hızla gelişmiş, çok kısa bir sürede Batı Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Kıbrıslı müşterilerimiz tarafından takdir görmüş,

trakya iplik «USTERİZET»

ısrarla istenilen kalite durumuna erişmiştir. Ülkemiz tekstil sanayinin bir temsilcisi olarak

GURUR DUYUYORUZ

Gerek dahilî ve gerekse haricî müşterilerimizin büyük teveccühlerinin devamını sağlamak amacıyla, idarecilerimiz teknik personelimiz ve işçilerimiz DAHA ÜSTÜN KALİTE üretimi parolası ile çalışmaktadır. Elektronik cihazlarla mücehhez laboratuvarımız kalitemizin garantisidir.

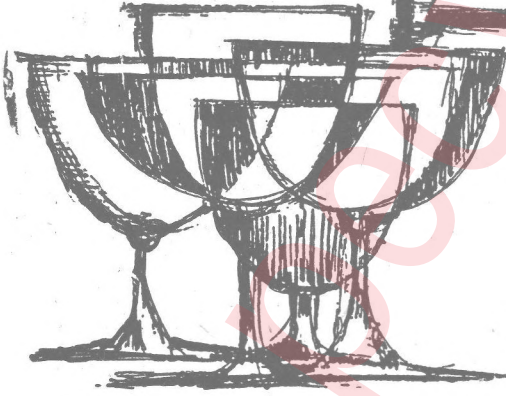
Bilhassa dahili müşterilerimiz tarafından -harice ihracat yapan iç çamaşırı imalâtçıları- ısrarla aranılan ve tercih edilen 20/1 ve 30/1 KARDE TRİKOTAJ ile 30/1, 36/1 ve 40/1 PENYE iplik çeşitlerimizde müşterilerimizin siparişlerini acilen karşılamaya gayret ediyoruz. Mamüllerimize göstermiş oldukları büyük alâka dolayısıyla bütün müşterilerimize teşekkürü bir borç biliriz.

ADRESİMİZ :

Sirkeci, Ankara Cad. Dervişoğlu Sok. No: 2 Kuşçulu Han
Kat 6, Tel: 22 47 60 - 26 24 53 Sultanhamam, Mahmutpaşa
Cad. Büyük Çorapçı Han No: 13 Tel: 22 35 66 Telgraf:
TRİPSAN - İSTANBUL

★ İplik makinelerimiz komple İsviçre RIETER olup, otomatik SCHWEITER bobin makinalarımız USTER elektronik temizleyicidir.

HOS BAG

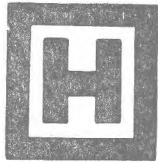
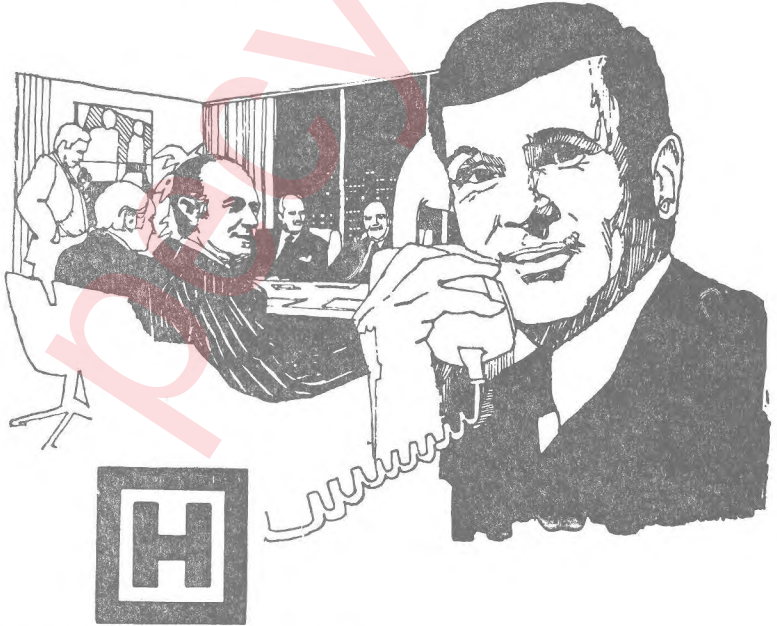

**ŞARAP
SANAYİİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
TEKEL
SUNAR**

(Basın İlanı)

zamanınız pahalı mı?

TÜRKİYE HALK BANKASI,
küçük tasarruflarınız kadar,
zamanınızın'da çok değerli olduğu
çağımız yaşantısında,
süratli hizmeti gaye edinerek
modern bankacılık uygulaması
ile daima hizmetinizdedir.

TÜRKİYE HALK BANKASI
halkın bankasıdır

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın İlan :)